

hmezad

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

GLASILO SOZD »HMEZAD« ŽALEC — LETO XXXIII. — OKTOBER 1979 — ŠTEVILKA 10

Izhodišča razvoja SOZD Hmezad

V NASLEDNJEM SREDNJEROČNEM OBDOBJU 1981—1985

UVOD

Dosedanje poslovanje Hmezada in njegov razvoj je bil odvisen od takratnih pogojev poslovanja in tudi obstoječih organizacijskih okvirjev. S spreminjanjem samoupravne organiziranosti, z ustanovitvijo novih TOZD, DO in sestavljenih organizacije, se postavljajo tudi novi pogoji za planiranje razvoja na vseh ravneh. Predvsem je potrebno omeniti novo vsebino samoupravnih sporazumov o združitvi v delovne organizacije in samoupravni sporazum o združitvi v sestavljeno organizacijo.

V samoupravnem sporazumu o združitvi v SOZD so se podpisnice najprej dogovorile, da bodo skupaj:

- dolgoročno zagotavljale hitrejši razvoj in ekonomsko varnost svojega poslovanja ob upoštevanju DOGOVORJENE DELITVE DELA,
- zagotavljale in usklajevale pogoje za večji dohodek podpisnic,
- zagotavljale čimbolj celovito ponudbo z usklajenim nastopom na tržišču,
- sprejemale skupno poslovno politiko,
- sprejemale SKUPNI RAZVOJNI PROGRAM,
- skupno določale poslovni predmet podpisnic v okviru dejavnosti sestavljene organizacije.

Zgornja določila so osnova za pripravo izhodišč razvoju Hmezada kot celote v naslednjem srednjeročnem obdobju.

GLOBALNA IZHODIŠČA RAZVOJA

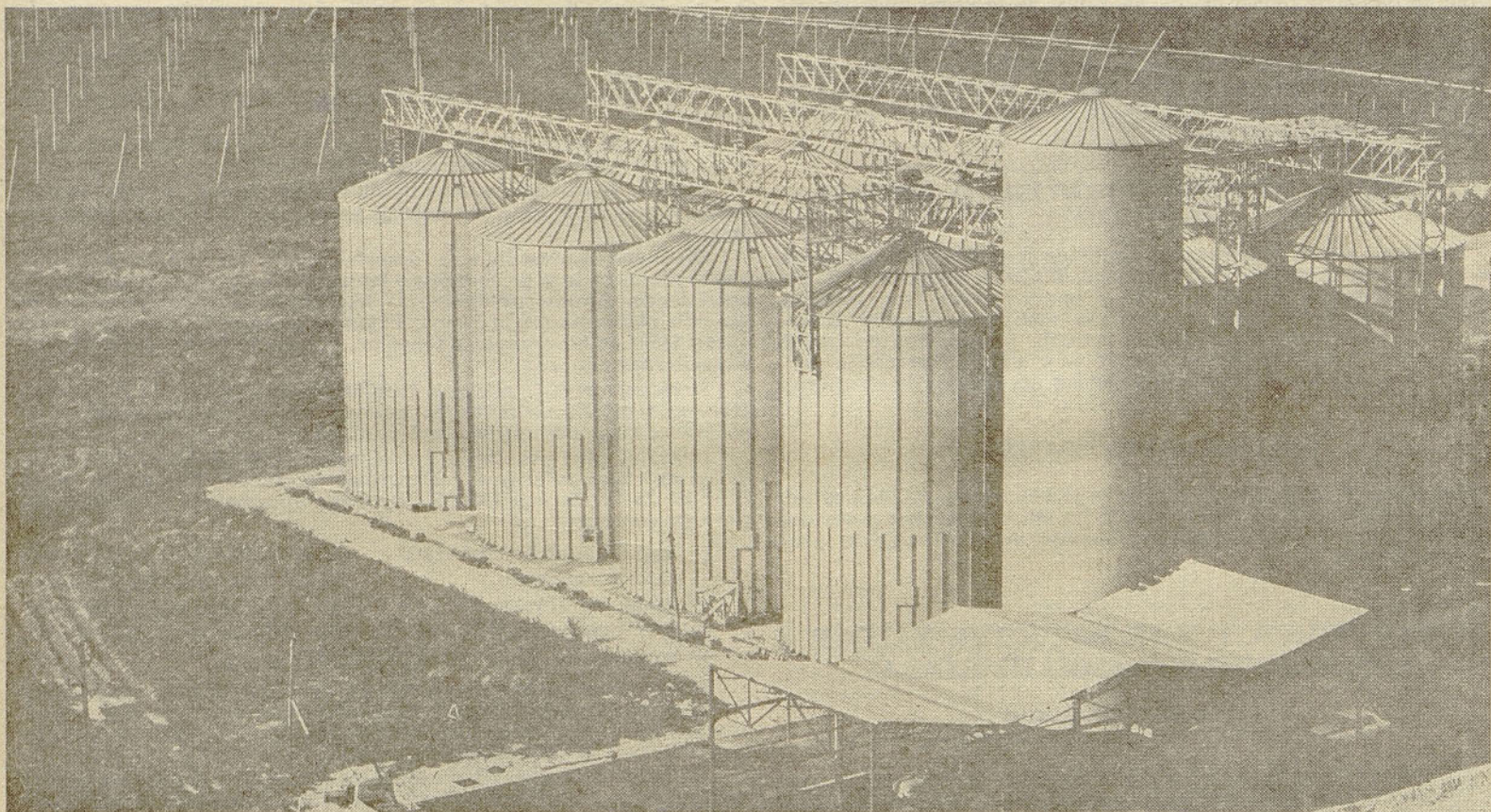
Pri načrtovanju izhodišč razvoja Hmezada bomo upoštevali:

Že samo uresničevanje ciljev in nalog družbenega plana SR Slovenije je v prvih štirih letih njegovega izvajanja potekalo v zelo zapletenih pogojih gospodarjenja. Značilnost preteklega obdobja je zlasti odpravljanje neskladij v razvoju dejavnosti materialne proizvodnje in družbenih dejavnosti, izrazita nihanja v gospodarskih tokovih v posameznih letih, izredno močna inflacijska gibanja, delno pa tudi nestabilna gospodarska situacija v svetovnem gospodarstvu.

Za izvajanje srednjeročnega plana razvoja Hmezada so karakteristične vse gornje značilnosti, h katerim je potrebno dodati še pomanjkanje finančnih sredstev za realizacijo ključnih investicij. Zaradi omenjenega je osnovno izhodišče nadaljnjega razvoja Hmezada dosledno izvajanje nerealiziranih nalog iz obstoječega planskega obdobja in postavljeni okvirji in usmeritve družbenega plana SR Slovenije.

Osnovna razvojna opredelitev v naslednjem srednjeročnem planu je INTENZIVEN RAZVOJ ob postopnem preusmerjanju gospodarstva na PROIZVODNJO IN STORITVE, ki imajo dolgoročne pogoje za ustvarjanje večjega dohodka.

Agroživilski kompleks bo tudi v naslednjem planskem obdobju deležen družbene podpore in pozornosti s tem, da je potrebno reali-

Velikani sredi Savinjske doline. — Novi silosi za surovine Mešalnice krmil v Žalcu

Foto: mgr. Milan Žolnir

zirati v prvi vrsti neizvedene programe. Doseči je potrebno ugodnejšo prehrabno bilanco, kar ni uspelo v sedanjem srednjeročnem planskem obdobju.

Še večji bo poudarek na vključevanju gospodarstva v ekonomske odnose s tujino ter na razvoju proizvodnje za izvoz ter povečanje netodevnega učinka kot osnova uravnovešenja zunanjetrgovinske bilance.

SKUPNE USMERITVE HMEZADA V NASLEDNJEM OBDOBJU

Ugotovitve iz analize dosedanjega razvoja narekujejo naslednjo poslovno usmeritev Hmezada:

PONOVNA PREUSMERITEV V PROIZVODNJO (OZIROMA STORITVE)

Dosedanji razvoj Hmezada kaže, da se vztrajno in vedno močnejše razvija trgovska dejavnost kot proizvodnja in to ne le v pogodbenih DO oziroma TOZD ampak tudi v DO, kjer jim je bila do nedavnega osnova proizvodnja oziroma storitve. V preteklih treh oziroma štirih letih planskega obdobja je delež prodaje trgovskega blaga naraščal, delež proizvodnje pa je kljub dinamični rasti v strukturi celotnega dohodka upadal. Ne glede na različne pogoje ustvarjanja dohodka je usmeritev s poudarkom proizvodnje nujna zaradi obstoječih obveznosti iz dohodka, ki pogojujejo ustrezno organsko sestavo kapitala.

USKLADITEV REPRODUKCIJSKIH CELOT

Kar nismo uspeli niti približno realizirati v sedanjem srednjeročnem obdobju je kot osnovna usmeritev v naslednjem obdobju. Zaključitev oziroma uskladitev reprodukcijskih linij bomo dosegli:

- s povečevanjem deficitarnih delov predvsem v primarni proizvodnji in z novimi investicijami,
- z integracijskimi povezavami drugih OZD (institucionalna povezava),
- s samoupravnimi dogovori in skupnim planiranjem na družbenoekonomskih osnovah skupnega prihodka (neinstitucionalna povezava).

Pogoj za realizacijo razvojnih nalog je vzpostavitev sistema planiranja po reprodukcijskih celotah in s tem usklajevanje medsebojnih odnosov, obveznosti in odgovornosti.

REGIJSKI KONCEPT

Po sedanjí fazi interne samoupravne konsolidacije bo potrebno razvojno politiko in tudi tekoče razvojne odločitve usmerjati regijskemu konceptu. Hmezad mora v celoti pokriti vse proizvodne programe na območju celjske regije, za katere je že sedaj investicijsko zgrajen in tiste, kjer pomeni pretežnost v proizvodnji, predelavi ali prodaji (oskrbi). Oblika uvajanja tega cilja je možna po različnih poteh, predvsem pa bo potrebno razviti medsebojno dogovarjanje z drugimi na družbenoekonomskih osnovah skupnega prihodka in dohodka. Bistveno intenzivnejše pa je potrebno poživiti pozitivna integracijska povezovanja.

OPREDELITEV PREDMETOV POSLOVANJA IN NOSILCEV DEJAVNOSTI

Dosedanji razvoj posameznega Hmezada je potekal ne upoštevaje število dejavnosti niti prekrivanja med TOZD oziroma DO. V naslednjem planskem obdobju se bo s samoupravnim sporazumom moralo dokončno in brezkompromisno realizirati določilo samoupravnega sporazuma o združitvi, s tem da je potrebno opredeliti nosilce posameznih dejavnosti. Vendar ne v smislu rezervacije programov ampak v smislu opravljanja nalog ob upoštevanju smotrovnosti dela.

VIŠJA STOPNJA PROIZVODNJE

Usmeritev v višje stopnje predelave je konkretna opredelitev pri vseh razvojnih projektih. Upoštevati je potrebno (tako kot predvidevajo republiška izhodišča) najvišjo stopnjo avtomatizacije in produktivnosti dela.

MOŽNE USMERITVE IN RAZVOJNE NALOGE POSAMEZNIH PODROČIJ HMEZADA

HMELJARSKO PODROČJE (PROIZVODNJA, PREDELAVA, PRODAJA)

Ugotovitev v proizvodnji hmelja zadnjih let je nesporna v tem, da kljub neugodnim ekonomskim pogojem hmelj pokriva bistveno več fiksnih stroškov kot katere druga kmetijska poljščina. Analize prodajnih možnosti so za obdobje 1981—1985 ocenjene za ugodne in na znatno višji ravni kot je sedanjí obseg proizvodnje. Do konca leta 1980 ne bomo dosegli postavljenega plana.

OPREDELITEV RAZVOJA

Razširitev hmeljarske proizvodnje do zgornje možne meje glede na površine v DO Drava Vuzenica (z aktiviranjem vseh radeljskih in vuzeniških zemljišč).

V kooperaciji (SD), se naj s kmeti pogodbeno utrdi program povečanja in na osnovi temeljite analize zemljišč izdeli (in zaveže) konkreten razvojni program.

V Kmetijstvu žalec doseči realizacijo sanacijskega programa hmeljarstva in zagotoviti njegovo realizacijo. V tej DO je potrebno na osnovi analize zemljiških možnosti izdelati nov program obnove v absolutnem smislu (ne nadaljevanje tega sanacijskega).

Sporazum o temeljih plana razvoja hmeljarstva bo moral vsebovati konkretne obveznosti posameznih DO pri obnovi oziroma povečanju skupnega pridelka. Na osnovi opredelitve kooperacije, ki ima trenutno še največje možnosti obnove, je potrebno uskladiti potrebno obnovo ostalih hmeljarjev.

Menimo, da je **POTREBNO** v naslednjem srednjeročnem obdobju povečati hmeljarske površine za 350—400 ha.

Konceptno je potrebno realizirati obnovo (»akcijsko«) tako, kot smo to uspeli v prvi fazi generalne obnove (program 750 ha je bil realiziran v treh letih).

Če predvideno obnovo ne bo možno v večjem obsegu izvesti v kooperaciji, potem predlagamo za globalnega nosilca obnove Kmetijstvo žalec v naslednjim konceptom razvoja:

Usmeritve v hmeljarstvo na vseh površinah, ki niso potrebne za pridelovanje krme.

Menimo, da bi morali opustiti vso drugo proizvodnjo v živinoreji razen molznic in izvedbo programa Žepina, da bi se s tem sprostile vse površine za obnovo.

Poleg povečanja hmeljišč je osnovna razvojna usmeritev v »novi tehnologiji«, ki bo prinašala višje pridelke.

Predvideno obnovo in povečanje pridelka bi morali doseči z obstoječimi vzporednimi kapacitetami!

K programu razvoja je potrebno bolj konkretno vključiti Hmeljarski inštitut, ki MORA prevzeti nalogo strokovne in operativne priprave izvedbe obnove. Pri tem je mišljena priprava in izbira površin (rajonizacija), priprava tehnologije in drugo.

Okvirji prihodnjega razvoja hmeljarstva v Hmezadu:

Sedanja proizvodnja (real. 1978)	1600 ha 2236 ton
Predvideno povečanje	350—400 ha 700—800 ton
Skupna proizvodnja	2600—2650 ha 3100—3200 ton

PRIREJA IN PREDELAVA MLEKA

Področje prireje mleka je edino, ki bo po obsegu realizirano tako kot je predvideno v srednjeročnem planu razvoja 1976—1980. Pomebno pa je ugotoviti, da se je prireja najbolj povečala v kmečki proizvodnji zaradi intenzivnega vlaganja in tudi tehnološkega napredka (selekcija, nakup črede, krmljenje, silosi itd.).

Zaradi potreb predelave po bistveno večjih količinah mleka je naloga v naslednjem srednjeročnem obdobju:

- še nadaljnji intenzivni razvoj prireje mleka v vseh delovnih organizacijah;
- delež Hmezada v skupni količini odkupljenega mleka se mora povečati;
- stopnja rasti prireje mleka ne sme biti manjša od 8—10 % letno (povprečno za obdobje naslednjih petih let).

Pri tem je razvojna naloga na ilirsko-bistriškem območju znatno večja, v prvi vrsti zato, ker sedanjí program izredno slabo izpolnjujejo.

Družbena proizvodnja je dosegla gornjo stopnjo intenzivnosti proizvodnje, ki je v prihodnje ne kaže izpeljevati do genetskih možnosti črede. Zaradi opredelitve za hmeljarsko obnovo se naj ne bi zgradila planirana tretja farma. Delno povečanje števila molznic (na okrog 1250) se bo doseglo s tehnično tehnološkimi rešitvami na obstoječih farmah.

Povečanje prireje mleka v kmečki proizvodnji se naj v obdobju 1981—1985 razvija na faktorjih intenzivnosti (povečanje proizvodnje na kravo, večji odkup), v drugi vrsti pa z investicijami.

Razvojni plan povečanja predelave za obdobje 1976—1980 ne bo realiziran. Novi mlekarji v Petrovčah in Ilirski Bistrici ne bosta končani do konca leta 1980. Zato je razvojna naloga le izvedba sedanjega programa:

- izgradnja mlekarne Celje 180.000 litrov dnevne predelave
- sirarna Šmarje 50.000 litrov dnevne predelave
- mlekarja Ilirska Bistrica 25.000 litrov dnevne predelave
- osvojitve predvidenih proizvodnih programov in tehnologije,
- kompleksna oskrba prodajnih področij.

Zaradi izredno velikih potreb po osnovni surovini, pogojujejo jih tržišče in predvidene predelovalne kapacitete, je razvojna naloga predelave še izboljšanje in kompleksna ureditev tehnike odkupa mleka od ostalih proizvajalcev.

Mlekarne pa morajo v naslednjem planskem obdobju na osnovi dolgoročnega sporazuma pritegniti še druge kmetijske organizacije v regiji in zagotoviti odkup v celoti pri vseh dosedanjih dobaviteljih (Koroška, Zasavje).

Razvojna obveza je tudi, da vse OZD Hmezada prodajajo mleko lastnim mlekarnam (Drava).

Ce je v mlečno-predelovalnem področju oskrba z lastnim mlekom prek 70 %, pa lahko ugotovimo, da je oskrba z lastno živino v mesno-predelovalni dejavnosti dosti slabša. V zadnjih treh letih je delež Hmezadove proizvodnje v skupnem odkupu naslednji:

1976 — 54,0 %, 1977 — 51,8 % in 1978 — 42,1 %.

Delež oskrbe kaže izrazito tendenco upadanja, čeprav je bila v temeljnih plana razvoja 1976—1980 predvidena ravno obratna situacija. Proizvedene količine živine stagnirajo. Situacija je še toliko

Naneslo je, da so se v hmeljišču srečali najodgovornejši za pridelovanje hmelja dipl. inž. Milan Dolinar z Inštituta v Žalcu, inž. Tone Jureš, direktor Kmetijstva Žalec, dipl. inž. Jože Brežnik, glavni tehnolog za hmeljarstvo in dipl. inž. Franc Verstovšek. Sezona pridelovanja hmelja gre z obiranjem h koncu. Zato so prvi trije že nasmejani, le tov. Verstovšku še ni popustila nervoza, saj je med obiranjem imel zahtevno in odgovorno nalogo — skrbel je za brezhibno delovanje obiralnih strojev

težja, ker v družbeni proizvodnji praktično ni prireje, v kooperaciji pa zaradi znanih neurejenih ekonomskih razmerij ne dosegamo stalnosti in dolgoročnosti v proizvodnji.

Situacija pri oskrbi s svinjskim mesom je še slabša. Planirana razvoja te dejavnosti sploh nismo pričeli, razen nekaj malega v Šmarju (600 ton).

Razvojna naloga s tega področja je povečanje SAMOOSKRBE in s tem tudi povečanje proizvodnje govedi in prašičev.

Menimo, da bo možno to doseči z naslednjimi razvojnimi nalogami:

Doseči dolgoročno rast prireje mesa govedi v kooperacijskem sodelovanju s takimi proizvodnimi oblikami, ki zavezujejo, obenem pa zagotavljajo minimalno ekonomičnost.

Izpeljati koncept »konverzijskega« pitanja tudi v govedoreji in vključiti vse Hmezadove DO v ta nov družbenoekonomski odnos (Kooperacija, Kmetijstvo Šmarje, Drava Vuzenica, Kmetijstvo Ilirska Bistrica, Mešalnica krmil, Mesnine).

Povečanje proizvodnje na osnovi skupnih naložb na družbeno-ekonomskih osnovah skupnega dohodka v okviru hlevskih oziroma proizvodnih skupnosti.

Izgradnja farne za pitanje prašičev mora biti prioriteta, saj je neizvedena naloga sedanjega planskega obdobja. Pri tem je potrebno

Sodobni obiralci hmelja: rezači, trgači in ravnalci trt, pobiralci in čistilci žicnic pripravljeni na vse

izpeljati tudi koncept vzreje in dopitjanja v kooperaciji.

Z organizacijo pospeševalne službe pri predelavi, ki mora v večjem obsegu zagotavljati (dolgoročno) osnovni material za pitanje.

Vključiti oz. prilagoditi pospeševalno delo z živinorejsko veterinarskim zavodom, kar velja tudi na področju prireje mleka.

V družbeni proizvodnji že vendar enkrat realizirati planirane razvojne projekte (Kmetijstvo Žalec — Zepina, Kmetijstvo Šmarje — Imeno) in opredeliti razvojne usmeritve KZ Drave na področju živinoreje.

V mesno-predelovalnem delu (Mesnine, Kmetijstvo Ilirska Bistrica) zastavljene naloge iz sedanjega programa ne bodo izvedene. Tako ostaja še nadalje vprašanje sposobnosti oskrbe širšega celjskega in ostalih območij.

Razvoj predelave mesa na celjskem območju je potrebno uskladiti s sprejetim samoupravnim sporazumom o delitvi dela med klavnicami. Z vidika Hmezada je potrebno vztrajati na izvedbi samoupravnega sporazuma, to je delitvi dela, saj je že potekala vsa aktivnost v tej smeri.

Glede na težave pri izvajanju samoupravnega sporazuma je potrebno pripraviti varianto razvoja, usmerjenega v višje oblike predelave ter uskladitvi kapacitet. Predvsem pa je nov ASORTIMAN plana razvojno-tehnološka naloga.

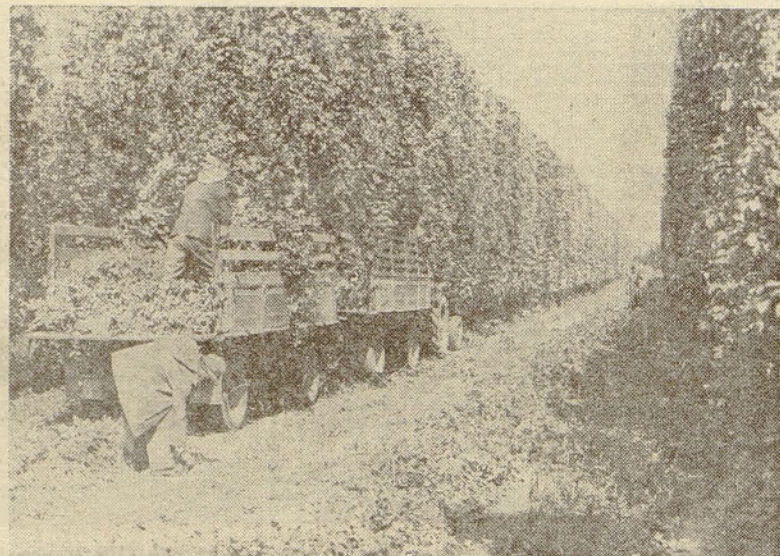
Mesna predelava v Kmetijstvu Ilirska Bistrica ne dosega razvoja, ker nima dovolj surovine. Stalno upadanje prireje mesa narekuje takojšnjo opredelitev koncepta razvoja v obeh skrajnostih: razvoj — ukinitve. Reševanje problema s služnostjo ni dolgoročna rešitev.

Klanje in predelava mesa v KZ Drava se bosta v naslednjem obdobju zaradi urbanističnih zadev ukinila. V prihodnje ne kaže iskati nadomestila v tej dejavnosti, ampak je potrebno področje prireje in tudi oskrbe z mesom na tem področju urediti v okviru celotne reprodukcijske linije v Hmezadu.

V mesnopredelovalno reprodukcijsko linijo je potrebno vključiti tudi proizvodnjo mesa perutnine. Hmezad trenutno obvladuje le fazo pitanja. Skupno proizvodnjo 5400 ton predelujejo izven Hmezada v treh drugih organizacijah.

V naslednjem srednjeročnem programu se naj perutninarški kompleks zaključi v Hmezadu, in sicer:

— Prvo fazo do enodnevnega piščanca bo razvijala KZ Drava Vuzenica (sprejeta razvojna obveza).

Čiščenje žicnic in pobiranje hmelja po tleh vsepovsod ni tako vestno, kot so to opravili v Arclinu

— Pitanje je potrebno povečevati z isto stopnjo kot do sedaj in po letu 1980 vključiti v Hmezadov kompleks tudi proizvodnjo Drave Vuzenica in Kmetijstva Šmarje, ki je po pogodbah vezana na druge predelovalne in trgovske organizacije.

— Klanje in predelavo kot novo dejavnost organizirati v okviru obstoječih dejavnosti.

— Prevzeti celotno prodajo mesa perutnine.

Operativno je potrebno pripraviti poseben samoupravni sporazum in določiti nosilce.

RAZVOJ PROIZVODNJE KRMIL

Program te dejavnosti v sedanjem srednjeročnem obdobju ne bo realiziran. Predvideno povečanje živinorejske proizvodnje narekuje vzporedno izgradnjo nove mešalnice zadovoljive kapacitete.

Naslednja razvojna možnost, ki jo je potrebno podrobneje razdelati, je tehnološki napredek, saj sedanja situacija ni porok za izboljšanje razmerij s primarno proizvodnjo.

Nadaljnji razvoj te dejavnosti je možen le na osnovi zagotovljene surovine, predvsem koruze.

Zato je obvezno pred izdelavo srednjeročnega plana skleniti sporazum z dobavitelji koruze in razčistiti razmerja pri nabavi znotraj Hmezada. Dosedanja situacija v prihodnje ni možna.

(Nadaljevanje na 8. strani)

NOVA DELOVNA ZMAGA

OB SLAVNOSTNI OTVORITVI 7. SEPTEMBRA JE DR. ANTON VRABIČ NAGOVORIL ŠTEVILNE GOSTE:

Spoštovani gostje in sodelavci!

Stejem si v čast, da lahko danes z vami prisostvujem svečanemu trenutku otvoritve silosov. Pristrčno in tovariško vas pozdravljam v imenu Poslovnega odbora podpisnikov samoupravnega sporazuma o združitvi sredstev za izgradnjo tovarne močnih krmil, kot tudi v svojem imenu.

Naraščajoča organizirana družbena živinorejska proizvodnja, ki se iz leta v leto povečuje, in vse večje potrebe po kvalitetnih visokovrednih beljakovinah — mleku in mesu, ki jih od nas pričakuje naša samoupravna družba, je narekovalo, da z združenimi sredstvi organizirano pristopimo k izgradnji silosov v prvi in mešalnici krmil v drugi fazi.

Tako smo se koristniki in proizvajalci krmil sporazumeli in podpisali v letu 1977 samoupravni sporazum o združevanju sredstev

za izgradnjo le-teh. V tem obdobju je bilo veliko napetih, razburljivih nervoznih razprav in sej, toda vse to je danes pozabljeno. Upam, da delim tudi vaše mišljenje, ko ugotavljam, da so ostali v spominu samo lepi trenutki.

Veliko število je tovarišev kolegov, delavcev, prijateljev, organizacij in podjetij, ki so prispevali in sodelovali na kakršen koli način pri idejnih osnutkih, gradnji in realizaciji teh objektov in se zato vsem skupaj zahvaljujem, saj bi naštevaje imen posameznikov trajalo predolgo.

V tem srednjeročnem programu smo v živinorejski proizvodnji dosegli zavidljive uspehe, saj smo planirane količine mesa in mleka dosegli in tudi v nekaterih panogah presegli.

Ti uspehi pa bi bili še večji, proizvodnja še kvalitetnejša in cenejša, če bi proizvajalci krmil imeli te možnosti, ki jih bodo imeli sedaj.

Osnovne surovine: koruza, soja, pšenica, ječmen in tako dalje, ki so potrebne za mešanje močnih krmil, bodo sedaj skladiščene in

bodo obdržale kvaliteto ne glede na vremenske in časovne pogoje. S tem se bo kvaliteta krmil znatno izboljšala, cene pa se bodo lahko ustalile in postali bomo bolj konkurenčni z ostalimi proizvajalci krmil. Želimo si, da bi ti dejavniki vplivali na večjo porabo močnih krmil pri živinorejcih in s tem še bolj pospešili razvoj živinoreje na ožjem in širšem območju.

Poraba močnih krmil se iz leta v leto večja, tako po količini in ceni. Stremimo za tem, da bi s čim manjšo količino krmil — konverzijo in ceno dosegli boljše vzrejne rezultate ter bi bili z našimi finalnimi izdelki konkurenčni na domačem in tujem trgu.

Želimo, da bi se krog porabnikov oz. podpisnikov Samoupravnega sporazuma za izgradnjo tovarne močnih krmil še razširil, s tem bomo tudi hitreje zgradili tovarno in še bolj razširili krog sodelovanja.

Organizirati moramo poslovni odbor odjemalcev krmil, ki bo reševal vso problematiko v zvezi z nabavo in ceno surovin in krmil.

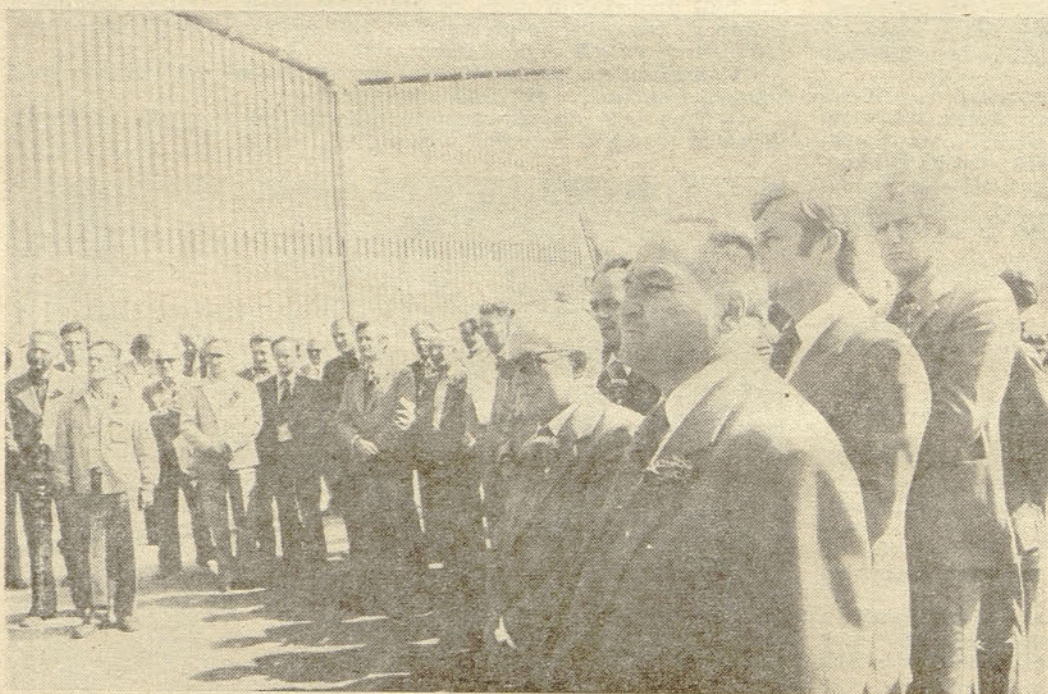
Pri gradnji silosov je bilo veliko nepredvidenih težav in posledica tega je bila zakasnitev izgradnje. Vse to pa je povzročilo prekoračenje predvidenih stroškov, ki so sedaj zajeti v znesku 59,790 milijonov dinarjev, in to:

	milijonov din
Gradbena dela	22,978
Domača oprema	21,961
Uvozna oprema	1,600
Industrijski tir	10,521
Ostalo	3,000
Skupaj	59,790

Poudaril bi, da moramo biti v bodoče pri novih investicijah bolj kritični in gospodarni ter dosledni pri izpolnjevanju vseh obveznosti.

Na kratko sem skušal prikazati potek izgradnje in namen silosov. Upam in želim v svojem, kot tudi v imenu poslovnega odbora, da bi obstoječi objekti res koristno služili namenu in da bi dosegali v bodoče na tem področju najboljše uspehe.

Pozivam tov. predsednika delavskega sveta tovarne močnih krmil tov. Milana Potočnika, naj svečano otvori silose, jih prevzame in jih izroči v uporabo kolektivu. Vsem članom kolektiva pa želim veliko delovnih uspehov, vse prisotne pa vabim na ogled silosov.

Med številnimi kolektivi, ki jih je obiskal predsednik RS ZSS Vinko Hafner, je tudi Celjska mlekarina. Ogledal si je pretesne proizvodne prostore in se s predstavniki mlekarne pogovarjal o nič kaj rožnatem izgledu za gradnjo nove. Tovariš Vinko Hafner med gosti na otvoritvi in predaji namenu velikih silosov za surovine Tovarne krmil v Žalcu

delo SAMOUPRAVNIH organov

POSLOVNI ODBOR SOZD HMEZAD je imel svojo redno 3. sejo dne 10. septembra. Na njej je obravnaval informacijo o polletnem poslovanju in informacijo o zunanjetrgovinskem poslovanju in ukrepih za zmanjšanje deviznega primanjkljaja.

Poslovni odbor je ocenil, da je poslovni rezultat SOZD Hmezad kot celote za prvo polletje 1979 ugoden glede na pogoje poslovanja. Kljub temu pa vsi kazalci poslovanja niso takšni, da bi lahko bili z rezultati popolnoma zadovoljni. Kritično je poslovanje tudi v nekaterih DO in TOZD, zato morajo tiste DO in TOZD, ki so polletno poslovanje zaključile z izgubo ali so na meji rentabilnosti, pripraviti analizo vzrokov slabšega poslovanja in ukrepe za odpravo le-teh.

*

Realizacija fizičnega obsega poslovanja je obveza do širše družbene skupnosti, da bo

mo lahko tudi v prihodnje opravičevali prioriteto vlogo kmetijski dejavnosti. Podvzeti je potrebno vsebinske ukrepe za izboljšanje ekonomičnosti in produktivnosti, kar je tudi pogoj za realizacijo postavljenih planskih obvez.

*

Nadalje je potrebno izdelati oceno realizacije osebnih dohodkov do konca letošnjega leta z upoštevanjem rasti dohodka, da bomo s tem zagotovili usklajenost z resolucijskimi okviri. Strokovne službe so zadolžene za izdelavo analize zalog, ki so v porastu in bistveno vplivajo na poslovni uspeh.

*

V celjski mesni industriji je treba oceniti pravilnost sprejetih ukrepov in preanalizirati celotno poslovanje z vidika zmanjšanja stroškov.

*

S predstavniki Kmetijstva Ilirska Bistrica bo sklican širši sestanek glede proučitve vzrokov za slabo rentabilno poslovanje. Prav tako tudi s predstavniki DO Gostinstvo-turizem in TOZD Hotel Prebold zaradi podrobnejše proučitve vseh vzrokov, ki pogojujejo povečevanje izgube v poslovanju TOZD Hotel Prebold. V Hotelu Prebold je potrebno takoj pristopiti k reševanju kadrovske problematike, izboljšanju kvalitete storitev in izkoriščenosti kapacitet ter vzpostaviti boljše medsebojne odnose znotraj samega kolektiva.

*

DO Strojna je predlagano, da se oskrbuje z rezervnimi deli prek DO Notranja trgovina.

*

Poslovodnim organom DO in TOZD ter odborom za medsebojna razmerja priporoča poslovni odbor, da pri spremembi vrednotenja del in nalog dosledno upoštevajo postavljena razmerja zahtevnosti tipičnih del ter z njimi uskladijo sedanja odstopanja.

(Nadaljevanje na 5. strani)

*

V informaciji o zunanjetrgovinskem poslovanju so bili podani vzroki deviznega primanjkljaja v letošnjem letu, med katerimi je glavni vzrok v neusklajenem planiranju zunanjetrgovinskega poslovanja. SR Slovenija je v letošnjem letu še najbolj disciplinirano upoštevala predpise s tega področja. Kljub temu je zaradi nastalih disproporcij do konca leta ustavljen ves uvoz opreme. Nekaj prostih sredstev je še za uvoz repromateriala v danih okvirih.

Za prihodnje poslovanje v ekonomskih odnosih s tujino je osnova plan izvoza in uvoza,

proizvodnih stroškov. Dogovorjeno je bilo, da se z navedeno problematiko seznani tudi predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije tov. Vinka Hafnerja ob priliki njegovega obiska v Hmežadu.

*

Koordinacijskemu odboru je bil podan pregled izvajanja programa aktivnosti za prilagoditev samoupravnih splošnih aktov zakonu o združenem delu po izvršeni samoupravni preobrazbi iz DO Hmežad v SOZD Hmežad. S programom je določeno, kateri samoupravni splošni akti se sprejemajo na ravni TOZD, DO in SOZD. Po predpisanem samoupravnem postop-

v izdelavi pa so akti o razvidu del in pravilniki o delitvi OD ter samoupravni sporazum o svobodni menjavi dela z delavci delovnih skupnosti Skupnih služb.

*

Koordinacijski odbor je s sklepom akceptiral že sprejeti program aktivnosti za prilagoditev ZZZD in priporoča vsem strokovnim službam, da pri pripravi samoupravnih splošnih aktov dosledno upoštevajo rokovnik za sprejem posameznih aktov.

*

V skladu s postopkom o imenovanju poslovnih organov je koordinacijski odbor na zahtevo razpisne komisije obravnaval vloge kandidatov za dela in naloge glavnega direktorja in njegovih pomočnikov.

Za dela in naloge glavnega direktorja SOZD Hmežad se je prijavil tov. Vlado GORIŠEK, dipl. ing. agr., sedanjí predsednik Skupščine občine Žalec, v občini Žalec pa od leta 1961 opravlja odgovorne vodilne funkcije v gospodarstvu, družbenopolitičnih organizacijah in družbenopolitičnih skupnostih. Za dela in naloge pomočnika glavnega direktorja za proizvodno koordinacijo se je prijavil tov. Vinko KOLENC, ing. agr., sedanjí v. d. glavnega direktorja SOZD, ki je zaposlen v Hmežadu oziroma njegovih pravnih prednikih že nad 30 let. Tov. Franc MEZNAR, mag. oec., se je prijavil za dela in naloge pomočnika glavnega direktorja za komercialno koordinacijo, ki jih je opravljal že dosedaj.

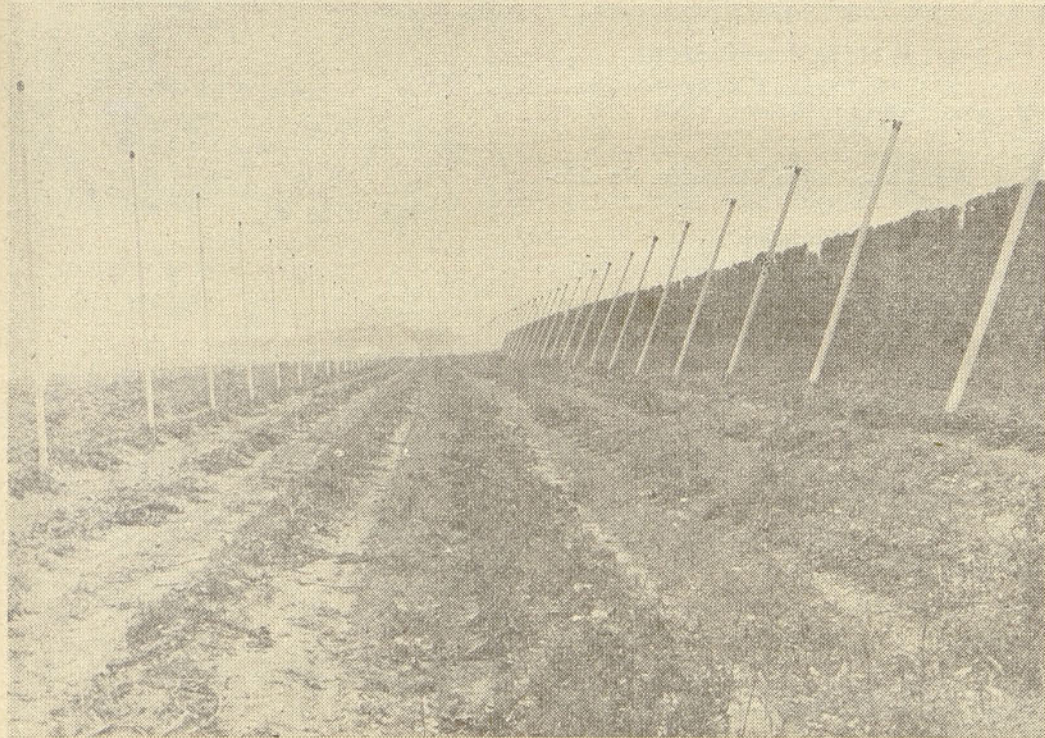
Prijavljeni kandidati izpolnjujejo vse zakonske in razpisne pogoje pa tudi njihovo dosedanje delo zagotavlja, da bodo uspešno opravljali nova dela in naloge, je koordinacijski odbor sprejel stališča, da se jih predlaga za imenovanje.

Odbor je bil mnenja, da je tov. Vlado Gorišek, dipl. ing. agr., s svojim dosedanjim delom pri opravljanju vrste odgovornih funkcij dokazal sposobnost vodenja in koordiniranja kar daje zagotovilo, da bo kot glavni direktor SOZD Hmežad uspešno vodil tudi našo SOZD, največjo OZD v občini Žalec.

*

Ob zaključku se je bila zanimiva razprava glede sodelovanja sindikalnih organizacij v razpravah in odločanju pri vrednotenju del in nalog iz katere izhaja, da sindikat ni vedno in povsod aktivno vključen v te razprave. Zato samo še misel, da bi kazalo v bodoče dosedanje prakso spremeniti.

J. O.

V septembru, ko so se po Savinjski dolini podile že goste megle in naznanjale skorajšnjo jesen, so stala samo še hmeljišča Atlasa, ki je letos dobro obrodil

brez katerega ne bo mogoče poslovati v zunanjetrgovinskem prometu. Plan za prihodnje leto je bilo potrebno izdelati v mesecu septembru, obvezo so izvršile strokovne službe skupaj z DO Hmežada.

*

DO Notranja trgovina je predlagala nakup stanovanja v Novem Sadu za delavko iz predstavništva v Novem Sadu. Z ozirom na to, da predloga ni predhodno obravnavala komisija za družbeni standard, je odstopljen v reševanje le-tej.

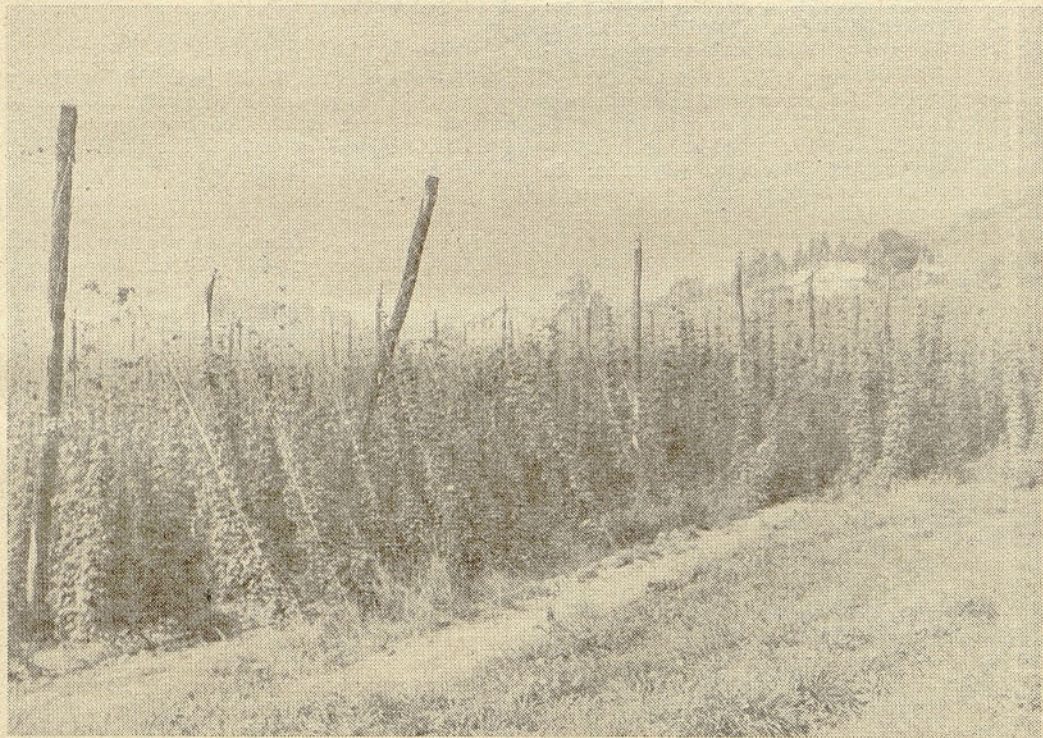
*

V preteklem mesecu je imel svojo 1. sejo KOORDINACIJSKI ODBOR konference sindikata SOZD Hmežad. Na seji je obravnaval informacijo o poslovanju SOZD Hmežad v prvem polletju letošnjega leta, pregled izvajanja programa aktivnosti za prilagoditev samoupravnih splošnih aktov zakona o združenem delu glede na stališča sindikatov in razpravljaj o vlogah kandidatov za delo in naloge glavnega direktorja SOZD in njegovih pomočnikov.

*

V razpravi o informaciji poslovanja v prvem polletju 1979 je bila posebej izpostavljena problematika in vzroki slabega poslovnega uspeha v mesni industriji in mlečni proizvodnji v družbenem sektorju. V mesno predelovalnem kompleksu je eden od glavnih vzrokov prav gotovo neusklajenost cen mesa in mesnih proizvodov z nabavnimi cenami živine, ki se gibljejo nad sporazumskimi in limitiranimi prodajnimi cenami mesa. Težko situacijo v proizvodnji mleka v družbenem sektorju pa pogojuje prenizka odkupna cena mleka, ker se z njo ne pokriva

ku so dosedaj sprejeti vsi osnovni konstitutivni akti, ki so pogoj za izvršitev registracije, to je vpisa v sodni register vseh organizacijskih enot in oblik v okviru SOZD. Izvoljeni so samoupravni organi in imenovani poslovní organi,

Posledice toče, ki je letos do tal oklestila hmeljišča v Vojniku, se bodo verjetno poznale še prihodnje leto na količini pridelka, saj so se hmeljišča do obiranja komaj malo obrasla

s Stjepanom Kovačičem - udarnikom iz celjske mesne industrije

— Povej, prosim, nekaj o sebi.

Doma sem iz Čakovca, v Škofji vasi pa že stanujem nad 10 let. V Slovenijo sem prišel še kot čisto mladi fant s podjetjem Daljnovod iz Zagreba. Za daljnovode smo kopali jame, postavljali ogrodja in vlačili kable. Ni bilo lahko delo. V Mesninah sem že eno leto in opravljam delo pomočnika skladiščnika, ki mi je všeč. V Škofji vasi živim s starši.

— Letos si bil na delovni akciji?

Da. Od 5. avgusta do 2. septembra smo v Nišu gradili nasip za Nišavo, kopali jarke za vodovod in daljnovod in napeljevali kable. Naša celjska brigada, ki je štela 40 brigadirjev, je nosila ime Veljka Vlahovića. Na deloviških okrog Niša je bilo 12 delovnih nagrad.

— Kaj ste počeli po delu?

Popoldanski in večerni čas smo izkoriščali koristno in pestro. Obiskovali smo tečaje za šoferje, nogometne sodnike, varilce, za karate, plesne tečaje. Povsod smo se brigadirji srečevali, spoznavali in utrjevali tovarištvo.

— Kako si postal udarnik?

Med delom smo garali in skoraj vsak dan presegali normo za 50 in še več odstotkov. Tako je bilo menda povprečje 157 %. Med vsemi brigadami v Nišu smo Celjani zasedli četrto mesto. Z nami je bilo tudi 5 deklet. V naši brigadi je dobilo diplome in znak udarnika devet brigadirjev.

— Tvoji vtisi?

Dnevniemu redu sem se hitro privadil. Vstajali smo že ob štirih zjutraj, telovadili in po zajtrku delali od 5. do 13. ure. Popoldne pa je bilo izpopolnjevano s tečaji in sestanki. Bil sem referent za izobraževanje. V brigado bi še šel, ker mi je bilo zelo všeč.

V Aeru smo se sestali pred dnevi vsi brigadirji na poslovnem sestanku.

— Tvoji sodelavci in vodilni pravijo, da si miren, marljiv in dober tovariš. Želim, da se izpopolniš in ostaneš dober delavec.

Lep pozdrav!

Udarnik Stjepan Kovačič: »Ob delu smo se izobraževali in kovali bratstvo in enotnost.«

Pridelano priznanje je Stjepanu v ponos

Koliko nas je

Velikost organizacije združenega dela ocenjujejo z različnimi merili. Najbolj pogosta so: skupni prihodek, dohodek in število zaposlenih. Ta sestavek vsebuje nekaj najosnovnejših podatkov o zaposlenih.

Številčni podatki o zaposlenih so prikazani v posebni preglednici. V njej so podatki kot jih je po stanju 15. 6. 1979 izpisal računalnik Računalniškega centra Hmezada. (Opomba: če kakšen podatek ni točen, se glede tega obrnite na personalno službo TOZD ali DO, ki posreduje podatke v spomin računalnika). Podatki zajemajo samo delavce za nedoločen čas, pripravnike in učence.

Zaposleni v SOZD Hmezad

V Hmezadu združuje delo 2.845 delavcev. Ti delajo v 50 TOZD in DS Skupne službe, kar pomeni, da ima ena TOZD povprečno 57 delavcev. Pomislimo na leto 1978, ko je imela ena TOZD skoraj 2,5-krat toliko zaposlenih. Od vseh je 1231 oziroma 43 % žensk.

Zanimiva je še kvalifikacijska struktura. Kar 48,7 % zaposlenih nima niti poklicne šole, s poklicno šolo jih je 31 %, VK jih je 6,1 %, s srednjo šolo 9,1, z višjo šolo 3,1 % in z visoko 2 %.

Največji — najmanjši

Največ jih je zaposlenih v Celjski mesni industriji — 548 delavcev. Sledi ji DO Kmetijstvo Žalec. Najmanjša DO je DS Interna banka s 27, takoj za njo pa DO Sadjarstvo Mirošan s 28 zaposlenimi.

Največja TOZD je TOZD Kmetijstvo Petrovč z 276 zaposlenimi, za njo je TOZD Proizvodnja iz Mesnin z 266 zaposlenimi. Najmanjša TOZD je TOK Trnava s 6 zaposlenimi. Sledijo

TOK Prebold z 8 in TOK Trnava ter Vransko z 9 zaposlenimi.

Moški — ženske

Najbolj »moška« TOZD je TOZD Storitve v DO Strojna, ki je zares čisto moška, saj nimajo niti ene ženske sodelavke. Najbolj »ženska« TOZD Hmeljar, kjer je le 6 % moških. (TOZD Hmeljar je gostinski, op. ur.)

Učenci

V Hmezadu je skupaj 164 učencev. Največ jih je v DO Strojna — 67. Precej jih je še v Mesninah, Gostinstvu in Kmetijstvu Radlje.

Redni delavci — začasni delavci

Največje število začasnih delavcev (delo po pogodbi, delo za določen čas) je v DO Kmetijstvo Žalec in drugih organizacijah s kmetijsko proizvodnjo, kar je na značaj dela tudi razumljivo. V poletnih mesecih je teh delavcev tudi do 30 %.

Ali nam ti podatki povedo vse?

Podatkov v preglednici je precej. Toda ti nam dajo v glavnem samo predstavo o tem, koliko nas je.

Ne moremo pa iz tega razbrati, kakšni so v posameznih TOZD kadrovski problemi. Ali je delavcev preveč ali premalo, ali primanjkuje strokovnjakov ali izvajalcev, ali proizvodnih ali administrativnih delavcev, je fluktuacija zaskrbljujoča — na ta in druga vprašanja morajo najti odgovore v DO oziroma TOZD. Rešen kadrovski problem je ena od osnov za uspešno poslovanje.

T. Lu.

Milan Ašenberger

NOTRANJA TRGOVINA

Sindikavno delo

Po ustanovitvi DO Notranja trgovina in njenih treh TOZD v začetku tega leta se je pri nekaterih posameznikih porajal strah, da se bo organiziranost sindikata v nekdanji TOZD Notranja trgovina razbil sedaj na tri manjše skupine, ki ne bodo tako aktivne. Toda ta pesimizem je bil kmalu izbrisan in po nekaj mesecih se lahko že pogovarjamo o izredno pestri dejavnosti vseh treh sindikatov na raznih področjih.

Izredno dobri rezultati se kažejo na športnem področju, kjer smo tako po uspehih kot po številu nastopajočih med najbolj uspešnimi v SOZD Hmezad. Naša aktivnost je usmerjena tudi na druga področja, kot so izobraževanje, strokovne ekskurzije, izleti in še nekatera druga. Ker pa so za tako pestro načrtano dejavnost potrebna tudi velika finančna sredstva, ki jih sindikat sigurno nima, je sindikat TOZD Maloprodaje organiziral akcijo obiranja jabolk v DO Sadjarstvo Mirošan. Te akcija se je udeležilo okrog 80 % vseh zaposlenih, ki jim ni bilo žal truda, kajti ob delu smo se tudi prijetno zabavali.

Ceprav smo ob nabranih 600 gajbicah zaslužili samo okrog 4.000,— din, pa smo ob koncu enotno ugotovili, da so take akcije za nas vse izredno prijetne, kajti prav na delovnih akcijah pride tovarištvo še bolj do izraza.

Pregled zaposlenosti na dan 15. 6. 1979

TOZD — DO	Spol			Zaposleni po kvalifikaciji								Učenci skupaj
	Skupaj	moški	ženski	NK	PK	IKV	KV	VK	SSI	VISI	VSI	
Kmetijstvo Latkova vas	141	81	60	13	41	61	9	8	5	2	2	—
Kmetijstvo Petrovče	276	163	113	35	84	93	31	2	18	8	5	—
Tovarna krmil Žalec	41	28	13	9	5	5	9	2	7	2	2	—
Skupne službe	33	7	26	—	3	2	8	1	11	4	4	—
SKUPAJ DO KMETIJSTVO ŽALEC	491	279	212	58	133	161	57	13	41	16	13	—
Kooperacija Šmarje	42	28	14	—	7	7	11	2	10	5	—	—
Proizvodnja in storitve	81	74	7	18	27	10	18	4	4	—	—	6
Kmetijska preskrba	33	28	5	8	5	—	14	—	6	—	—	4
Skupne službe	33	10	23	1	2	4	6	8	5	4	3	—
SKUPAJ KK SMARJE	189	140	49	27	41	21	49	14	25	9	3	10
Kooperacija Ilirska Bistrica	21	20	1	1	9	2	3	—	5	1	—	—
Mlekarna Ilirska Bistrica	31	19	12	—	16	4	11	—	—	—	—	—
Blagovni promet	92	58	34	—	20	5	62	—	4	1	—	8
Skupne službe	26	6	20	—	4	8	5	2	6	1	—	—
SKUPAJ KMETIJSTVO ILIRSKA BISTRICA	170	103	67	1	49	19	81	2	15	3	—	8
Kmetijstvo Radlje	76	43	33	2	42	8	16	4	3	1	—	—
Kmetovalec Vuzenica	52	21	31	—	5	5	33	8	—	1	—	—
Gostinstvo Podvelka	31	3	28	—	2	5	23	1	—	—	—	10
Prevoz Podvelka	43	40	3	2	6	9	26	—	—	—	—	4
Blagovni promet Vuzenica	41	33	8	6	16	3	12	4	—	—	—	—
Skupne službe	28	4	24	—	1	—	3	23	—	1	—	—
SKUPAJ KMETIJSTVO RADLJE	271	144	127	10	72	30	113	40	3	3	—	14
SADJARSTVO MIROSAN	28	18	10	2	7	12	3	—	3	—	1	—
VRTNARSTVO CELJE	95	29	66	2	32	6	42	5	4	2	2	4
TOK Braslovče	14	9	5	1	1	4	5	—	2	1	—	—
TOK Gotovlje	16	10	6	3	1	4	4	1	1	2	—	1
TOK Petrovče	11	6	5	2	3	—	2	—	4	—	—	—
TOK Polzela	11	7	4	1	2	—	3	—	5	—	—	—
TOK Prebold	8	6	2	—	1	1	3	—	2	—	—	—
TOK Sempeter	11	8	3	1	1	—	6	1	2	—	—	1
TOK Tabor	6	4	2	—	—	1	2	—	3	—	—	—
TOK Trnava	9	6	3	—	2	—	2	—	5	—	—	—
TOK Vransko	9	4	5	1	2	—	4	—	1	1	—	—
Skupne službe	29	11	18	2	—	3	1	2	13	4	4	—
SKUPAJ KZ SAVINJSKA DOLINA	124	71	53	11	13	7	32	4	38	8	4	3
Proizvodnja Celje	266	173	93	31	84	48	72	18	7	3	3	7
Prodaja na veliko	83	75	8	11	13	15	31	8	4	1	—	—
Prodaja na malo	108	61	47	—	13	5	65	24	—	1	—	21
Združene hladilnice	12	8	4	1	—	3	6	—	1	—	1	—
Skupne službe	79	11	68	2	24	16	18	3	7	5	4	—
CELJSKA MESNA INDUSTRIJA	548	328	220	45	134	87	192	53	19	10	8	28
CELJSKE MLEKARNE	238	154	84	6	114	22	71	13	6	3	3	—
HMEZAD EXPORT-IMPORT	65	30	35	—	7	19	15	1	15	6	2	—
Storitve Žalec	61	61	—	—	2	18	37	3	1	—	—	28
Proizvodnja kmetijskih strojev	62	61	1	10	8	7	28	4	3	2	—	39
Skupne službe	14	3	11	—	2	5	2	1	1	2	1	—
SKUPAJ DO STROJNA	137	125	13	10	12	30	67	8	5	4	1	67
Samopostrežna restavracija Celje	82	12	70	13	28	12	27	2	—	—	—	4
Hotel Prebold	57	20	37	10	14	3	24	1	5	—	—	6
Hmeljar Žalec	36	2	34	—	17	1	16	—	2	—	—	4
Skupne službe	13	1	12	—	1	2	4	2	4	—	—	—
SKUPAJ GOSTINSTVO ŽALEC	188	35	153	23	60	18	71	5	11	—	—	14
Veleprodaja Žalec	96	71	25	13	4	9	20	8	31	7	4	—
Maloprodaja Žalec	51	19	32	7	3	4	30	4	3	—	—	6
Transport Žalec	29	28	1	3	3	3	19	1	—	—	—	—
Skupne službe	33	7	26	4	—	6	9	2	9	2	1	—
SKUPAJ DO NOTRANJA TRGOVINA	209	125	84	27	10	22	78	15	43	9	5	6
SKUPNE SLUŽBE SOZD	74	25	50	2	8	9	10	1	20	11	13	—
INTERNA BANKA SOZD	27	5	22	—	4	4	3	—	11	4	1	—
SKUPAJ SOZD HMEZAD	2.854	1.623	1.231	273	696	474	884	174	259	88	56	164
SKUPAJ V %	100	57	43	7,8	24,4	16,5	31,0	6,1	9,1	3,1	2	100

SADJARSKO PODROČJE

Kapacitetno v sedanjem srednjeročnem obdobju ne beležimo povečanja, večja proizvodnja je dosežena z večjo rodnostjo, pa še to le v Sadjarstvu Mirošan. Planirane količine ne bodo dosežene.

V nadaljnjem razvoju Sadjarstva se postavlja vrsto vprašanj, ki pa ne smejo biti ovira POVEČANJU OBSEGA PROIZVODNJE. Nesporno drži ugotovitev, da sedanji obseg proizvodnje ne zagotavlja normalnega dela za celotno prihodnje plansko obdobje. Možne usmeritve so:

- Generalna rekonstrukcija nasadov, ki zahaja iz polne rodnosti, in nasadov, ki ne rodijo, predvsem s spremembo sortnega sestava in tehnologije.

- Ukinjanje tehnološko in lokacijsko napačno urejenih nasadov.

- Razširitev na nove komplekse.

- Doseči višjo stopnjo dodelave (ne le hlajenje).

Glede na pomembno povečanje predelovalne industrije, ki ji je osnova sadje, moramo v naslednjem srednjeročnem obdobju razviti v celoti nov reprodukcijski kompleks proizvodnje in predelave sadja ter jagodičevja, ne glede na organizacijske povezave (Vital, Etol).

Osnovna tehnološka naloga je iskanje novih vrst proizvodnje, ki se vključujejo v omenjeni kompleks.

HLADILNISTVO

Vzporedno je potrebno razviti »hladilništvo«, ki mora v naslednjem planskem obdobju realizirati nov razvojni koncept v smeri HLADILNIŠKEGA CENTRA z naslednjim programom:

- Hlajenje, dodelava (pakiranje) in oskrba s sadjem.

- Razširitev stacionarnih hladilniških skladišč za potrebe celjske regije (alternativni režim).

- Opravljanje nalog oskrbovalnega centra za meso in mesne izdelke.

Predviden razvoj je potrebno dogovoriti za potrebe celotne celjske regije.

Omenjen program narekuje podvojitev kapacitet hladilnic in izgradnjo potrebnih objektov za fazo priprave in dodelave.

V naslednjem srednjeročnem planskem obdobju mora hladilnica postati tudi center za dodelavo vseh drugih proizvodov, ki so vezani na temperaturni režim. Že zaradi racionalizacije investicij bomo v Hmezadu gradili skupne hladilnice.

VRTNARSTVO

V temeljih plana razvoja SOZD Hmezad je bilo dogovorjeno, da bo Vrtinarstvo povečalo proizvodnjo in prodajo cvetja ter povečalo proizvodnjo vrtnin za celjsko in širše področje. Vrtinarstvo se je obvezalo, da bo sodelovalo pri organizaciji oskrbe celjskega trga s tistimi vrtninami in zelenjavo, za katere ima zagotovljene pogoje pridelovanja. V sporazumu je med prednostnimi naložbami vrtinarska dejavnost.

Od navedenih izhodišč se je povečala le proizvodnja in prodaja cvetja. Drugi del pa je v celoti odprt. Poleg problema lokacijske utesenosti je še vrsta momentov, ki vplivajo na nerešeno situacijo glede razvoja te dejavnosti.

Nerealizirano nalogo iz tega srednjeročnega obdobja je potrebno izvesti v naslednjem. Dejstvo je, da je vprašljiva dolgoročna prosperiteta, če se ne zagotovi tak program, ki bo vsaj delno temeljil na sodobnejših tehnoloških rešitvah.

Kot druga razvojna naloga na tem področju je dokončna opredelitev nove lokacije. Do sedaj znana izhodišča prostorskega plana celjskega področja namreč kažejo, da bo do konca naslednjega srednjeročnega obdobja pretežen del prostora zajela urbanizacija.

GOSTINSKA DEJAVNOST

Razvoj gostinstva v sedanjem planskem obdobju je usklajen s planom. S samoupravno reorganizacijo so se ustanovili nosilci te dejavnosti ločeno po občinah Celje in Žalec. Vendar so prihodnje možnosti razvoja zelo različne. Usmeritev v naslednjem planskem obdobju bi bila naslednja:

- V celjskem delu je potrebno razviti dejavnost v središču mesta s tem, da ne bi bil center le za prehrano med delom, ampak splošnega značaja. Predlogi lokacije so, zato je potrebno izdelati osnovni koncept te dejavnosti.

Obstoječa samopostrežna restavracija je dosegla zgornjo stopnjo svoje kapacitete. Tudi tržne možnosti so verjetno pri obstoječi obliki prehrane med delom izčrpane. Razvojna usmeritev je v vključevanju v koncept programa družbene prehrane SRS s tem, da si mora Gostinstvo zagotoviti vlogo nosilca izgradnje tovarne hrane za celotno celjsko območje. Za realizacijo je potrebno čimprej pripraviti samoupravni sporazum o delitvi dela in razčistiti tehnološke koncepte v okviru skupnosti za medsebojno plansko in poslovno sodelovanje za družbeno prehrano SRS.

Pri obstoječih kapacitetah ta del sicer nima dolgoročnih možnosti razvoja.

- Gostinski del na območju občine Žalec mora svoj razvoj usmeriti v gostinsko-turistično smer za kompleksno pokrivanje celotnega območja. Z integracijo z delom Savinjskega magazina so sicer zagotovljene večje možnosti. Doseči je potrebno še povezave z ostalimi, tudi z novimi gostinskimi obrati in doseči v družbenem planu, da je nosilec te dejavnosti. To pogojuje vključevanje kapacitet, ki se že gradijo (Hotel Žalec). Realne možnosti razvoja gostinsko-turističnega dela občine so le za eno organizacijo združenega dela, ne pa več.

Prihodnji razvoj tega dela ni možno ločeno obravnavati s celjskim, saj bo dobre uspehe v poslovanju možno doseči le z delitvijo dela (tudi v tehnologiji).

Razvojna naloga na žalskem območju pa je v prvi vrsti realizacija programov, sprejetih ob integraciji (Vransko — motel, Semper — restavracija, Žalec — rekonstrukcija).

STROJNA DEJAVNOST

Imenovana kot dejavnost le zato, ker se z njo ukvarjata dve delovni organizaciji, in zato, ker se je iz prvotnega koncepta uslužnosti že razvila v značaj industrijske dejavnosti.

Reprodukcijsko ta dejavnost ni več pomembno vezana na druge DO Hmezada, kljub temu se daje tej dejavnosti poudarek razvoja iz naslednjih razlogov:

- Dosedanji razvoj in naložbe v to dejavnost (Žalec in Šmarje) ne dopuščata poti nazaj.

- Boljše in predvsem rentabilnejše poslovanje je možno doseči le s povečanjem obsega poslovanja.

- Ugodne tržne možnosti za osvajanje industrijske tehnologije in novih programov proizvodov.

Globalne razvojne usmeritve bi bile naslednje:

- Kovinarski del v Žalcu pospešeno razviti in vključiti vse že nakazane in možne proizvodne programe. Jasno definirati mesto v okviru proizvajalcev kmetijske mehanizacije SRS.

- Razvoj storitvene (mehanične dejavnosti) je negotov in je realnejše da se ta, razen mehanične delavnice, z novim proizvodnim programom kot celota vključi v kovinarskega.

- Kovinarsko dejavnost v Kombinat Šmarje je spričo naložb v povečane kapacitete potrebno v naslednjem planskem obdobju razviti do take velikosti, da je možno organizirati TOZD z eno dejavnostjo.

Premor med jesenskimi opravili v hmeljiščih je primeren čas za pripravo kompostov za nova hmeljišča. Izkoristimo lepo vreme!

- Pogoj nadaljnjega razvoja te dejavnosti je sklenitev samoupravnega sporazuma med vsemi in z jasno opredelitvijo medsebojne delitve dela.

- Razvoj manjših storitvenih enot v posameznih DO Hmezada v prihodnje ne bo imel podpore. Analize namreč kažejo, da takšne dejavnosti več organizacijsko, kadrovske in finančno angažirajo kot pa prispevajo k ustvarjanju dohodka.

Razen za del Strojne, ki mora to dejavnost specializirati in razviti do obsega, ki že zagotavlja ekonomično poslovanje (mehanična delavnica).

TRGOVSKA DEJAVNOST

V samoupravnem sporazumu o temeljih plana razvoja je bilo dogovorjeno, da se oskrba z reprodukcijskim in drugim materialom prepušča Notranji trgovini, specializirani DO za trgovsko dejavnost. Prav tako ostalo oskrbo s stroji, opremo in tehniko za potrebe članic Hmezada. Pomembno je tudi določilo 26. člena, ki določa, da bodo vso proizvodnjo razen hmelja in katere ne prodajajo direktno po posebnih sporazumih ali v svoji maloprodajni mreži, trgovale preko Notranje trgovine. Notranja trgovina je tudi zastopnik interesov Hmezada na širšem jugoslovanskem prostoru.

Razvoj dogodkov kaže, da ta določila izredno slabo izvajamo. Na vseh področjih prihaja do velikih odstopanj.

Ocenjujemo, da je trgovska dejavnost v Hmezadu zelo slabo organizirana in skrajno nepovezana. Zaradi iskanja dohodka številne DO samostojno razvijajo to dejavnost, ki ni vedno racionalna in ne daje zaželenih rezultatov.

Kljub temu, da je delež trgovskega dela v hitrejšem porastu kot delež proizvodnje, pa ne dosegamo takšnih razlik v ceni, ki bi zagotavljale razširitev materialne osnove tudi drugim proizvajalcem, ki so nanjo vezani.

Izhodišča razvoja trgovske dejavnosti v Hmezadu bi bila naslednja:

— Globalna usmeritev Hmezada v naslednjem srednjeročnem obdobju je proizvodnja in s tem relativno počasnejši razvoj trgovine. Dosedanje poslovanje kaže, da dejansko nimamo takega obsega proizvodnje oziroma proizvodov, ki bi bil pomemben, vso lahko razprodamo brez posebnih težav.

— Nadaljnji razvoj trgovskega poslovanja se mora usmerjati na manjše število DO, predvsem zato, ker so tudi za komercialno dejavnost potrebni strokovni kadri. S preusmeritvami in posrednimi adaptacijami pa ne dosežemo želenih rezultatov. S specializiranjem trgovske dejavnosti bomo dosegli večjo ENOTNOST V NAŠTOPU NAVZVEN.

— Kot v preteklem obdobju, pa čeprav nerealizirano, predlagamo, da prevzame generalno oskrbo Notranja trgovina, s tem da se predhodno razčisti vse slabosti in subjektivni vplivi ter točno opredeli medsebojna pravila poslovanja. To je odgovorna naloga vseh.

— Zaradi specializacije in delitve dela predlagamo, da se v DO, kjer je trgovska dejavnost pomembna, le-ta organizira v temeljnih organizacijah združenega dela.

— V prihodnje se bo razvijala le trgovina, ki pokriva živilsko predelovalno področje in tista, ki je potrebna za realizacijo proizvodnih programov posameznih reprodukcijskih kompleksov. V interesu Hmezada pa v naslednjem srednjeročnem obdobju ne bo razvijanje z našo dejavnostjo nepovezane trgovine. Predvsem zato ne, ker ne bo dovolj finančnih sredstev (investicijskih in obratnih).

— Organizacijski koncept prodaje bo kazalo izpeljati v obliki HMEZAD-marketov s celotno založenostjo. Ta naloga zahteva predhodno analizo možnosti.

V zvezi s tem je potrebno jasneje kot do sedaj definirati vlogo specializiranih prodajalnih mesnih izdelkov (TOZD v ME), ker že iz sedanjih gibanj opazimo precejšnje probleme specializiranih prodajalnih.

— Med DO s trgovsko dejavnostjo je potrebno določiti nosilce posameznih dejavnosti.

— Opredelitev kaj je trgovska dejavnost je pogoj nadaljnega razvoja. Menimo, da so predelovalne faze v procesu proizvodnje predmet posameznih nosilcev v DO, s sporazumi pa se naj opredelijo medsebojni odnosi. DO trgovske dejavnosti v naslednjem planskem obdobju naj ne bi razvijale predelovalnih in hladilnih kapacitet ali kakšnih drugih oblik predelave.

Zunanjetrgovinska dejavnost se je v sedanjem sporazumu prepuščala Hmezad eksport-importu. Ocenjujemo, razen prodaje hmelja kot trajne oblike dela, da je razvoj na drugih področjih zunanjetrgovinskega poslovanja v tej DO zelo počasen. To potrjujejo povezave Hmezadovih DO mimo nosilca, pa čeprav to ni v skladu s samoupravnim sporazumom.

Naloga v naslednjem planskem obdobju je, da se poleg trgovanja s hmeljem razvije tudi ostala dejavnost do konkurenčnosti sorodnih organizacij. Če to ni možno, je ne kaže razvijati.

Ekonomsko-organizacijski oddelek

Pred obiranjem hmelja so si kooperanti in delavci Kooperacije Zalec ogledali hmeljišča v Hallertau in se za spomin fotografirali na dvorišču uglednega hmeljarja g. Zebacharja v Wolnzachu

Foto: Nandi Kunst

STROKOVNI NASVETI in POGOVORI

JESENSKA SETEV OZIMIN

V zadnjih letih so se tudi pri kmetih zmanjšale površine posejane s pšenico, vendar s pšenico še vedno posejemo nad 400 ha površin. Zmanjšane površine pod pšenico nadomešča koruza in ostale krmne rastline.

Naša naloga je povečati ha donos in tako nadomestiti površine, ki smo jih namenili ostali proizvodnji.

Pridelovanje pšenice se da v celoti mehanizirati. Od pravilne uporabe mehanizacije je odvisna kakovost opravljene setve, ki mora biti opravljena v pravem času. Na uspešnost setve vplivajo poleg agrotehnike kakovostno seme, pravilna količina uporabljenih umetnih gnojil, zlasti pa priprava zemlje za setev. Namen obdelave zemlje je doseči ugodno fizično strukturo, ki je pogoj, da z ostalimi ukrepi — gnojenjem, pravilno uporabo herbicidov dosežemo večje pridelke.

Na strukturo tal vpliva poleg pravočasne obdelave, količina humusa, apna, mikrobiološko delovanje organizmov v zemlji. Po dobri in pravočasni osnovni obdelavi zemlje, s popolnim zaoravanjem rastlinskih ostankov s kombinacijo klinaste brane ali vzmetne brane in uporabo valjev, dobimo zgornji sloj, ki je raven, grudčaste strukture, ki omogoča dobro praženje, preprečuje pa izhlapevanje vode in omogoča enakomeren razvoj rastlin. Za kalitev potrebuje žitno zrnje poleg temperature še vodo in kisik iz zraka za dihanje. Pregloboka setev ogroža oskrbo semena s kisikom, zato je važna globina setve. Pri določanju globine setve je potrebno upoštevati krajevne, talne in vremenske razmere. V lahkih tleh, ki se lahko izsušijo, je potrebna globlja setev.

Pri nas so se po dolgoletnih izkušnjah uveljavile naslednje globine setve:

- pšenice 3—4 cm
- ječmena 2—3 cm
- rži 2—3 cm

Pri izbiri semena za setev se odločamo za zahtevnejše — intenzivnejše sorte. Te sorte zahtevajo dovolj globoka tla, obilno gnojenje z dušikom med rastjo, daje pa tudi večje pridelke.

Zahtevnejše intenzivne sorte pšenice:

BEZOSTAJA je bela golica, srednje rana, srednje nizka, srednje odporna proti poleganju, uspešna v vseh rajonih v Sloveniji. Sklop pri setvi: 500 kalilnih zrn na m². Zrnje je v I. kvalitetni skupini.

NOVOSADSKA RANA je bela golica, rana, srednje nizka, odporna proti poleganju, odporna proti mrazu. Med intenzivnimi sortami je v slovenskih dala najboljše rezultate. Sklop pri setvi: 600 kalilnih zrn na m² v normalnem setvenem roku.

PARTIZANKA je bela golica, srednje rana, srednje nizke sorte, odporna proti poleganju, dobro odporna proti mrazu. Sklop pri setvi: 600 kalilnih zrn na m² v normalnem setvenem roku. Za tla manj občutljiva kot Novosadska rana 2.

SUPER ZLATA je novejša sorte, priznana 1977, s podobnimi lastnostmi kot Zlata dolina. Je nizka, zelo rana, bela golica, odporna proti poleganju, odporna proti mrazu. Sklop pri setvi 600—700 kalilnih zrn na m² v normalnih setvenih rokih. Zrnje v II. kvaliteten razredu.

ZLATA DOLINA: nizka bela golica, rana. Zelo dobro odporna proti poleganju, dobro odporna proti mrazu. Sklop pri setvi 600—

700 kalilnih zrn na m² v normalnem setvenem roku. Zrnje je v II. kvaliteten razredu.

GNOJENJE:

Osnova je željen pridelek. Za pridelek od 40 do 50 q/ha je potrebno dati pšenici v naših razmerah naslednje količine hranil na ha:

80 do 130 kg N, 70—120 kg P₂O₅ in 70 do 120 kg K₂O.

OSNOVNO GNOJENJE PRED SETVIJO:

1. NPK 7-14-21 500—600 kg/ha
2. NPK 8-16-22 500—600 kg/ha
3. NPK 9-18-18 500—600 kg/ha
4. NPK 7-18-14 500—600 kg/ha
5. NPK 10-15-20 400—450 kg/ha
6. NPK 12-12-12 400—450 kg/ha

Pri izbiri gnojil se odločamo za gnojila, tako da se čim bolj približamo navedenemu razmerju hranljivih snovi. Obrok N v jesenskem gnojenju naj bo 20 do 40 kg/ha. Spomladansko gnojenje z N je v naših razmerah najpomembnejše za visok pridelek. Prvi obroki 30 do 60 kg na ha N damo, ko se vegetacija začne. S prvim obrokom dognojevanja dosežemo dobro razraščanje. Drugo dognojevanje damo po navadi v drugi polovici aprila v času kolenčenja. Od njega je odvisno število zrn v vsakem klasu. Posevki, ki so zgodaj spomladi dobili več N, ob kolenčenju pravilno dognojujemo z manjšim obrokom N (20 do 40 kg/ha). Posevkom, ki so po prvem obroku dobili manj dušika, bomo ob kolenčenju dodali do 50 kg/ha N.

Z dobro pripravo zemlje, z uporabo kakovostnega semena, ob pravilni in pravočasni uporabi herbicidov bomo uspeli doseči višje pridelke.

inž. Vlado Kralj

INŠTITUT ZA HMELJARSTVO PRIPOROČA

Pravilna izbira vrvice za vodila

V času, ko smo začeli uporabljati polipilensko vrstico za oporo hmelju, smo pridelovali le sorto savinjski golding, ki se je, kadar je prerastel vrh žičnice, s svojo močno trto krepko oprijel žične mreže in glede čvrstosti in trdnosti vodil nismo imeli večjih problemov. Z uvedbo novih sort in strojnega obiranja so se razmere v hmeljiščih precej spremenile. Nove sorte, ki že pokrivajo skoraj polovico vseh površin, imajo pogosto zelo težke rastline, sicer pa opazamo, da imamo v praksi tudi vedno več nadpovprečno rodni nasadov, ki zahtevajo močnejša vodila. Da je temu res tako, kažejo izkušnje zadnjih nekaj let, ko smo imeli ob nevihtnem vremenu v času pred obiranjem in med obiranjem veliko rastlin na tleh, ki jih žal pridelovalci nimajo več časa obesiti nazaj na žičnico. No, kljub temu je seveda škoda ogromna in toliko večja, ker nam hmelja primanjkuje. Da se to ne bi več dogajalo in v večjem obsegu, priporočamo hmeljarjem, da pri naročilu vrvice za hmelj temeljito premislijo, katera debelina oziroma trdnost vodil za njihova hmeljišča najbolj ustreza. Svoje izkušnje naj preverijo

še z naslednjo informacijo, ki jo podajamo za orientacijo v prihodnje:

Vrstico za hmelj razreda 1000 m/kg priporočamo za nadpovprečno rodne, bujne, stare nasade hmelja, za nasade na vetrovnih legah, za nasade z nadpovprečno višino žičnice in enim vodilom na sadilno mesto in za nasade, kjer napeljujejo vodila s pomočjo vezalne naprave.

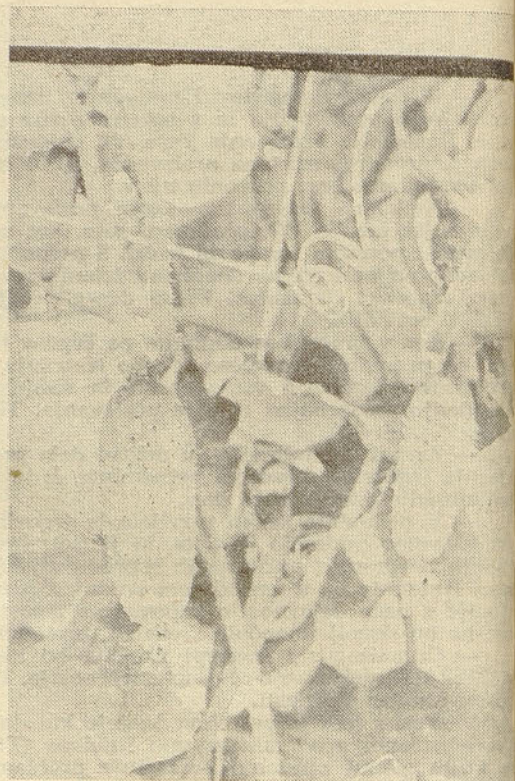
Vrstica za hmelj razreda 1200 m/kg je primerna za slabo rodne stare nasade in de in drugoletnike, ki so zasajeni z ukoreninjenci ter za nasade fižola.

Vrstica za hmelj razreda 1300 m/kg je primerna za slabo rodne stare nasade in drugoletne nasade, ki so bili zasajeni s sadikami.

Vrstico za hmelj razreda 1500 uporabljamo praviloma le v prvoletnikih in za ukorenjšča.

Priporočljivo je, da zaradi naraščajoče teže rastlin in pogostih neviht pred obiranjem segamo po trdnjših vodilih, kajti ne samo hmelj, tudi čas, ki ga imamo hmeljarji vedno manj, je vedno bolj zlat. Zato ne dopuščajmo nobenih presenečenj!

M. V.

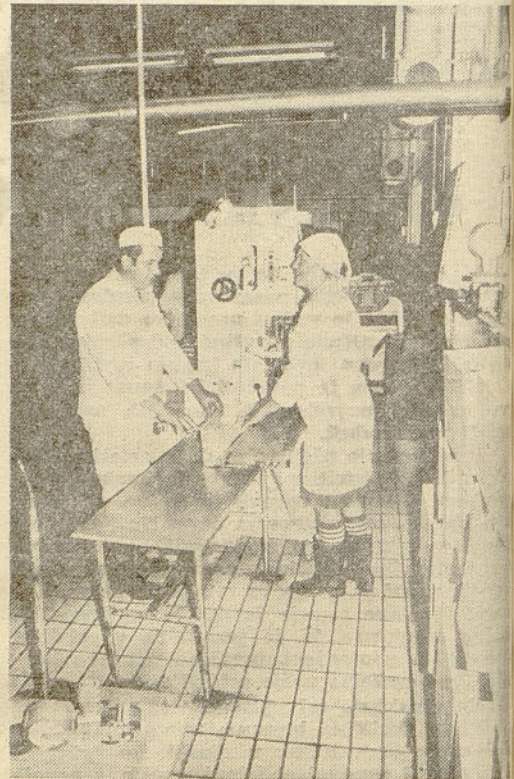
Kako moraš pridelovati kumare, da se izplača, vprašajte Julija Ocvirka iz Ločice pri Polzeli

Vesele obiralke sadja DS Skupne službe v sindikalni akciji na Mirosanu

Fižol je malo obetal, a dokaj dobro obrodil

Ob stroju za pakiranje masla v utesnjenih prostorih Celjske mlekarne

Dopisujte v naše glasilo!

Obisk iz Sovjetske zveze

V septembru, ko je šlo obiranje hmelja že h kraju, je Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo obiskal ing. agronom Peter Ivantajew iz Čuvaške ASSR iz Sovjetske zveze. V dveh dneh, ko se je mudil pri nas, si je ogledal Inštitut žalec, hmeljišča Savinjske doline in obrate Hmezada — obiranje in sušenje hmelja v Sempetru, Vrbju, Petrovčah, obiranje hmelja pri kooperantih v Dolenji vasi, Strojno in Hmezad Ekspert. Zelo ga je zanimalo hitro razmnoževanje hmelja, spomladanska dela v hmeljiščih, posebej napeljava vodil s stolpi, uporaba herbicidov v hmeljiščih, obiranje hmelja z obiralniki, ki jih v kooperaciji z Wolfom izdeluje Strojna žalec in briketiranje hmelja. Seveda Peter Ivantajew, ki je direktor velike združene delovne organizacije Čuvašhmeljprom ni izpustil tudi drugih podrobnosti v verigi pridelovanja hmelja. Nekaj pa je povedal tudi o hmeljarstvu svoje dežele.

V Čuvaški ASSR pridelujejo hmelj na približno 3600 hektarih. Pokrajina dežele je pretežno ravna. Zime so dolge in ostre. Posebno hudo zimo so imeli lani, ko je živo srebro padlo do — 50° C. Poletja so kratka in topla. Sneg leži zelo dolgo, saj hmelj obrezujejo šele okrog 25. maja, včasih pa še 1. junija. Z obiranjem začnejo v drugi polovici avgusta in zaključijo v prvi polovici septembra, ko je že zelo hladno, saj padejo nočne temperature do ničle.

Gojijo rane sorte, ker traja vegetacijska doba le okrog sto dni. Hmelj gojijo v žičnicah. S spomladanskimi opravili v hmeljiščih imajo velike težave, kajti ko skopni debela snežna odeja, stoji v hmeljiščih voda. Močno spomladansko sonce zemljo hitro ogreje, dnevne temperature se dvignejo in hmelj takoj odžene ko skopni sneg in hitro zraste. Skoraj polovico pridelka oberejo z obiralnimi stroji lastne in češke proizvodnje.

Ko se je tovariš Peter Ivantajew poslavljaj od Savinjske doline, je s pogledom še enkrat obšel obrobno Savinjsko hribovje, katerega lepote je občudoval, je vzdihnil, da je pri nas zelo lepo, vendar najlepše je doma, kamor nas je tudi povabil.

Prav gotovo bi o svoji deželi in njenem hmeljarstvu lahko ing. Peter Ivantajew povedal še veliko zanimivega, če bi mu dopuščal čas, a upajmo, da mu bo naše glasilo Hmeljar, katerega sam redno prebira, namenil nekaj prostora, da mojo skopo informacijo temeljito dopolni. K sodelovanju ga vabi tudi urednik, ki obžaluje, da se nista srečala.

Milan Veronek

Izvršni svet Skupščine občine žalec je na podlagi 2. odstavka 38. člena zakona o varstvu živali pred kužnimi boleznimi (Uradni list SRS, št. 18/77 in 2/78) in 9. člena odredbe o ukrepih za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjenje stekline (Uradni list SRS, št. 25/78) in 236. člena statuta občine žalec (Uradni list SRS, št. 19/78) na seji dne 9. avgusta 1979 sprejel

Odredbo

O UKREPIH ZA PREPREČEVANJE, ZATIRANJE IN IZKORENINJENJE STEKLINE

1. člen

S to odredbo se na območju občine, kot neposredno ogrožene s steklino, odreja zdravstvena zapora — kontumac psov in mačk ter prepoveduje lov s psi.

2. člen

V času zdravstvene zapore — kontumaca morajo biti psi privezani ali zaprti, kadar pa so zunaj bivališča, morajo biti na vrvcu in z nagobčnikom.

Mačke morajo posestniki mačk v času zdravstvene zapore — kontumaca zapreti.

3. člen

Posestnik psa ali mačke ne sme v času zdravstvene zapore — kontumaca dopustiti, da pes ali mačka zapusti območje občine. Določba ne velja za rodovniškega psa ali mačko, ki jih posestniki odpravljajo na razstavo ali vzrejni pregled z dovoljenjem veterinarske organizacije, ki mora psa ali mačko pregledati in izdati potrdilo. Določbe iz 2. in 3. člena ne veljajo za pse organov za notranje zadeve, carinske in reševalne službe, JLA ter vodiče slepih, če gre za neodložljive zadeve.

4. člen

Vsi psi morajo biti preventivno cepljeni proti steklini, takoj ko dopolnijo štiri mesece starosti.

Cepljenje opravi veterinarska organizacija na podlagi prijave posestnika psa.

5. člen

Na območju občine je treba pokončati vse pse in mačke, katerih posestniki ne upoštevajo predpisane zdravstvene zapore — kontumaca. Člani lovskih organizacij in veterinarsko-higienska služba so dolžni pokončiti:

- neregistrirane in necepljene pse;
- pse brez pasje znamke;

- pse, ki niso privezani ali so zunaj bivališča in niso na vrvcu in z nagobčnikom;
- mačke, ki niso zaprte.

6. člen

Lovske družine so dolžne pokončevati zveri in pižmovke.

7. člen

Trupla pokončanih zveri in pižmovk morajo člani lovske organizacije takoj zapakirati v nepropustno vrečo in jo z označbo kraja in dneva odstrela oziroma najdbe takoj poslati najbližji veterinarski organizaciji. Veterinarska organizacija preskrbi za laboratorijski pregled možganov take živali, veterinarsko-higienska služba pa za neškodljivo odstranitev trupla.

V izjemnih primerih, ko je zaradi velike oddaljenosti ali nedostopnega zemljišča prevoz trupla poginjen ali ubite divjadi iz 1. odstavka tega člena težaven, se sme truplo zakopati na kraju odstrela ali najdbe. Jama mora biti tako globoka, da je truplo pokrito z najmanj meter visoko plastjo zemlje ali kamenja.

8. člen

Prepovedano je odirati trupla divjadi iz 1. odstavka 7. člena te odredbe in jemati lovske trofeje te divjadi.

9. člen

Lovska organizacija mora prijaviti občinskemu organu veterinarske inšpekcije odstrel druge divjadi, ki se je vedla nenavadno in ravnati s truplom v smislu 7. člena te odredbe.

10. člen

Nadzorstvo nad izvajanjem te odredbe opravlja občinski organ veterinarske inšpekcije.

11. člen

Ta odredba začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Predsednik izvršnega sveta
Skupščine občine žalec
Jože Jančič

OBRASLOŽITEV ODREDBE O UKREPIH ZA PREPREČEVANJE, ZATIRANJE IN IZKORENINJENJE STEKLINE

Steklina se je pojavila na območju občine Domžale, zato je območje občine žalec neposredno ogroženo. 9. člen odredbe o ukrepih za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjenje stekline (Uradni list SRS, št. 25/78) zavezuje izvršni svet Skupščine občine žalec, (Nadaljevanje na 12. strani)

Obiskal nas je redki gost z vzhoda inž. agronomije Peter Ivantajew, direktor velike delovne organizacije Čuvašhmeljproma iz Sovjetske zveze in si z velikim zanimanjem ogledal hmeljarstvo Savinjske doline. Po dvodnevem obisku na Inštitutu za hmeljarstvo v žalcu se je zagret za delo umiril in ohladil v podzemni jami Pekel, ki si jo je ogledal poleg še drugih zanimivosti

Foto: inž. Milan Veronek

Sredi septembra se je kolektiv TZO Polzela prisrčno poslovil od dolgoletnega člana pospeševalca tovariša Franca Jezernika, ki je odšel v zaslužni pokoj, in mu zaželeli še obilo lepih in srečnih let

Urednikov kotiček

Oktober je najlepši jesenski mesec. Kateri mesec v letu pa nima svojih čarov? Oktober se imenuje vinotok šele od 1847. leta, poprej so ga imenovali listognoj, kozaprsk in obročnik. Je še več drugih imen: vinec, vinščak, mostnik, bendinjak, bratvin, repar, lukovščak, vsesvešček in še druga. Ime oktober pa izvira že iz rimskih časov. Ta mesec pospravljajo kmetijci zadnje plodove skupnega dela njih in narave. Kazalo je slabo, uspeh bo dober. Mnogi hmeljarji si manejo roke, mirosanski sadjarji skorajda ne vedo kam s sadjem, tudi krme in silaže bo dovolj, vinogradi ječijo pod sladko težo, fižola in koruze pa krompirja, debelega kot štruce, bo obilo. Tudi gozdnih sadežev: gob in kostanja je. Zlata jesen!

Trgovci že po prometu minulega obdobja ocenjujejo svoje letne uspehe. Mnogi pa se ubadajo s težavami, za katere niso sami krivi.

Vsi že pripravljajo načrte dela za novo 1980. leto in še naprej tja do 1985. leta.

V uredništvu Hmeljarja pripravljamo 50-letnico glasila Hmeljarja za januar 1980. Upamo, da nam bo ob pomoči in razumevanju sodelavcev uspela.

Hvala vsem zbirateljem starih in dragocenih listin o hmelju, ki so mi jih darovali za hmeljarski muzej!

Lep pozdrav!

Urednik

Iz uredništva

Na redni mesečni seji uredniškega odbora, ki je bila sredi septembra, smo razpravljali o pripravi na 50-letnico Hmeljarja, ocenili prejšnjo številko in dopolnili gradivo za oktobrsko ter govorili o akciji NNNP in posebni izdaji Hmeljarja.

Prva številka Hmeljarja 1980, ki bi naj izšla ob koncu decembra 1979, bi naj bila posvečena 50-letnici Hmeljarja, redkemu jubileju podjetniških glasil v Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Tiskana bi naj bila na knjigotisku, na boljšem papirju in z barvno fotografijo na prvi strani. Vsebina naj bi zajela hmeljarjenje skozi 50 let, razvoj odnosov v hmeljarstvu in razvoj družbenega sektorja v kmetijstvu in njega veliki dosežki v SOZD Hmezd danes.

V prvi polovici januarja 1980 predvidevamo skromno jubilejno prireditev v hmeljarskem muzeju: kratek oris poti hmeljarja, pevski zbor, recitacija. Na prireditvi bi povabili bivše urednike Hmeljarja, najplodnejše sodelavce, predstavnike Skupščine obč. Žalec, kulturne skupnosti, SOZD Žalec in člane uredniškega odbora. Za to priložnost, ki je za podjetniško glasilo zelo redka, želimo izdati tudi značko. Navzoči so si osnutek ogledali.

Za vsebino se je urednik že pogovoril ali pa razposlal vabila k sodelovanju z ustreznimi predvideno temo. Navzoči so se obvezali izpeljati akcijo tako, da bi jubilejna številka res bila pregled minulega obdobja, sam jubilej pa proslavljen skromno, pestro in z minimalnimi finančnimi sredstvi.

Septembrska številka je bila ocenjena kot dobra. Želimo si več tako vsebinsko pestrih, kar bomo dosegli ob sodelovanju in razumevanju prav za informiranost delavcev odgovornih in vodilnih v SOZD.

Za Hmeljarja v oktobru je že zbrano za sedem strani gradiva. Urednik pa že ima dogovorjeno tako, da bo uspel zbrati, upa, šestnajst strani zanimivega in pestrega branja.

V akciji »Nič nas ne sme presenetiti«, ki bo ob koncu septembra, želimo izdati dodatno številko Hmeljarja. O tem se bomo pogovorili v prihodnjih dneh.

Urednik

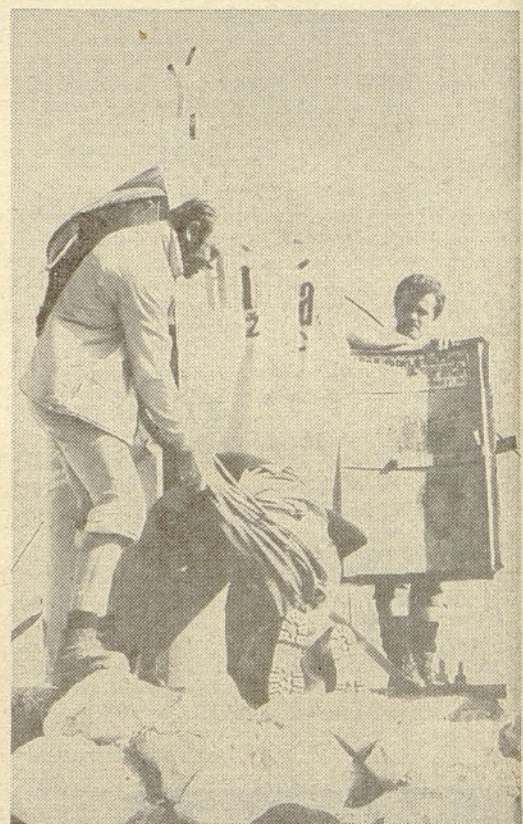
Hmezadova zastava na Aljaževem stolpu

Na pobudo konference OO ZSMS HMEZADA ŽALEC in izraženih želja posameznih članov kolektiva HMEZADA je SPORTNO IN REKREACIJSKO DRUŠTVO HMEZAD organiziralo tridnevni pohod na očiakov naših siv'ga poglavarja TRIGLAV (2864 m), in sicer 1., 2. in 3. 9. 1979.

Do roka se je prijavilo 40 tovarišic in tovarišev, samega pohoda pa se je udeležilo 35 delavk in delavcev GOSTINSTVA-TURIZMA ŽALEC, STROJNE ŽALEC, KMETIJSTVA ŽALEC, NOTRANJE TRGOVINE ŽALEC, KMETIJSKE ZADRUGE SAVINJSKA DOLINA ŽALEC, CELJSKIH MLEKARN CELJE, DS SKUPNIH SLUŽB SOZD HMEZAD ŽALEC in KMETIJSTVA ILIRSKA BISTRICA, čudovite razglede z vrha pa je uživalo 29 udeležencev.

Pohod je potekal v idealnih vremenskih razmerah in bil kljub nekaj žuljem, utrujenim nogam in manjši neposlušnosti oziroma trmastim samovolji srečno zaključen.

Anton Ajdič

Brez krsta na vrhu Triglava pač ne gre

»Interne informacije«

Notranja trgovina v Žalcu je pričela sredi septembra izdajati ciklostirana obvestila o dogodkih v DO. V uvodniku piše sam direktor DO Ivo Debelak o pomeni in namenu Informacij, ki bi naj izhajale štirinajstdnevno in po potrebi še češče. Prejemala jih bodo tudi predstavništva po Jugoslaviji in bodo v njih tudi sestavki v srbohrvaščini. Člani uredniškega odbora Internih informacij bodo tesno sodelovali s člani uredniškega odbora Hmeljarja in tako o delu Notranje trgovine informirali sodelavce v SOZD Hmezd. Tovarš Debelak je končal z željo, da bi pri medsebojnem obveščanju sodelovali prav vsi in tako omogočili Informacijam, da postanejo pravo glasilo kolektiva.

»Interne informacije« dalje poročajo o delu samoupravnih organov, o kazalcih poslovanja v prvem polletju, stanju kadrov, športu in pohodu na Triglav.

Srečno pot!

Vy

Ze mošt v sodu kipi, srce se kmetu smeji.

Če vinotoka zmrzuje, prosinca odnehuje.

(Nadaljevanje z 11. strani)

da odredi zdravstveno zaporo — kontumac psov in mačk ter prepove lov s psi. V času zdravstvene zapore — kontumaca morajo biti psi privezani ali zaprti, zunaj bivališča pa na vrvici ali z nagobčnikom. Mačke je potrebno zapreti. Posestnik psa ali mačke ne sme dopustiti, da pes ali mačka v času zdravstvene zapore — kontumaca zapusti območje občine. Vsi psi morajo biti preventivno cepljeni proti steklini. Pokončati je potrebno pse in mačke, katerih posestniki ne upoštevajo predpisanega kontumaca ter neregistrirane in necepljene pse in pse brez pasje znamke. Zverji in pižmovke so dolžne pokončati lovske družine. Lovska organizacija mora prijaviti občinskemu organu veterinarske inšpekcije odstrel druge divjadi, ki se je ne navadno vedla. Nadzorstvo nad izvajanjem te odredbe opravlja občinski organ veterinarske inšpekcije.

Veterinarski inšpektor
MILAN WEBER, mag. vet.

Glasilo Hmeljar izdaja delavski svet SOZD Hmezd Žalec — Ureja uredniški odbor: predsednik Tone Gubenšek, dipl. inž. kmet.; člani: Jože Breznik, dipl. inž. kmet., Eva Orač, Jože Zagoričnik, Miljeva Kač, dipl. inž. kmet. — urednica strokovne priloge za hmeljarstvo, Vili Vybihal, kmet. inž. — glavni in odgovorni urednik — Uredništvo je v SOZD Hmezd v Žalcu, Ulica žalskega tabora 1 — Glasilo izhaja enkrat mesečno v 5.000 izvodih — Mesečna naročnina 8 din — Tisk AERO Celje — tozd grafika

Integralno varstvo hmeljišč

1. UVOD IN PROBLEMATIKA

Tehnika pri aplikaciji pesticidov v hmeljiščih odločilno vpliva na uspeh tretiranja in s tem neposredno tudi na proizvodne stroške. Posredno vpliva na vzgojo odpornih sojev škodljivcev, na ostanke pesticidov v hrani in krmi kakor tudi na čistost okolja pa so često še večjega pomena in zadevajo večji krog ljudi.

Strokovnjaki ugotavljajo (8,9) da pri ustrezni aplikaciji dospe na rastlino do največ 30 % kemičnega sredstva za varstvo rastlin, ki smo ga pri tretiranju uporabili. Pri neustrezni aplikaciji pa se ta že itak skromen odstotek lahko še nekajkrat zmanjša. Razumljivo je, da je ustrezna aplikacija iz stališča gospodarnosti kakor tudi ekologije eden prvih problemov usmerjanja varstva rastlin. Idealna aplikacija naj bi na vse dele rastline enakomerno nanesea tolikšno količino pesticida ob najboljšem izkoristku uporabljenega pripravka, da bi obvarovala pri obstoječih vremenskih pogojih rastlino pred boleznijo oz. škodljivcem toliko časa, dokler prirast rastline ne zahteva novega tretiranja.

V letu 1977 smo ugotavljali količino škropiva na listih pri različnih učinkih tretiranja, kakršni so v navadi v hmeljiščih. Testirali smo naslednje postopke:

— Pršenje z normalno količino vode (2.500 l vode/ha) pri običajni zamenjavi zraka v delovnem prostoru ($f = 1,3$) in 95 % zračni vlažnosti.

— Pršenje s 5-krat zmanjšano količino vode, običajni zamenjavi zraka v delovnem prostoru ($f = 1,3$) in 95 % zračni vlažnosti.

— Pršenje s 5-krat zmanjšano količino vode (500 l/ha) pri povečani zamenjavi zraka v delovnem prostoru ($f = 0,73$) in 95 % zračni vlažnosti.

— Pršenje z normalno količino vode (2.500 l/ha) pri običajni zamenjavi zraka v delovnem prostoru ($f = 1,3$) in 60 % zračni vlažnosti.

— Pršenje z zmanjšano količino vode (500 l/ha) pri običajni zamenjavi zraka v delovnem prostoru ($f = 1,3$) in 95 % zračni vlažnosti.

— Pršenje z zmanjšano količino vode (500 l/ha) pri povečani zamenjavi zraka v delovnem prostoru ($f = 0,73$) in 60 % zračni vlažnosti, da bi odgovorili na naslednji vprašanji:

— Ali so razlike v kvaliteti razporeditve pesticida na hmelju pri pršenju z molekulatorjem z normalno (2.500 l/ha) in zmanjšano količino brozge (500 l/ha), tudi pri zelo povečani količini zraka?

— Ali zračna vlaga, ki vpliva na kvaliteto tretiranja s tem, da preprečuje razpršitev kapljic in izhlapevanje, vpliva na kvaliteto razporeditve pesticida na hmelju?

V letu 1977 smo za iste postopke ugotavljali količino bakra na tretiranih kromatografskih lističih, da bi ugotovili kolikšna je razlika količine pesticida pri različnih načinih tretiranja in če sta razporeditev in količina pesticida v korelaciji.

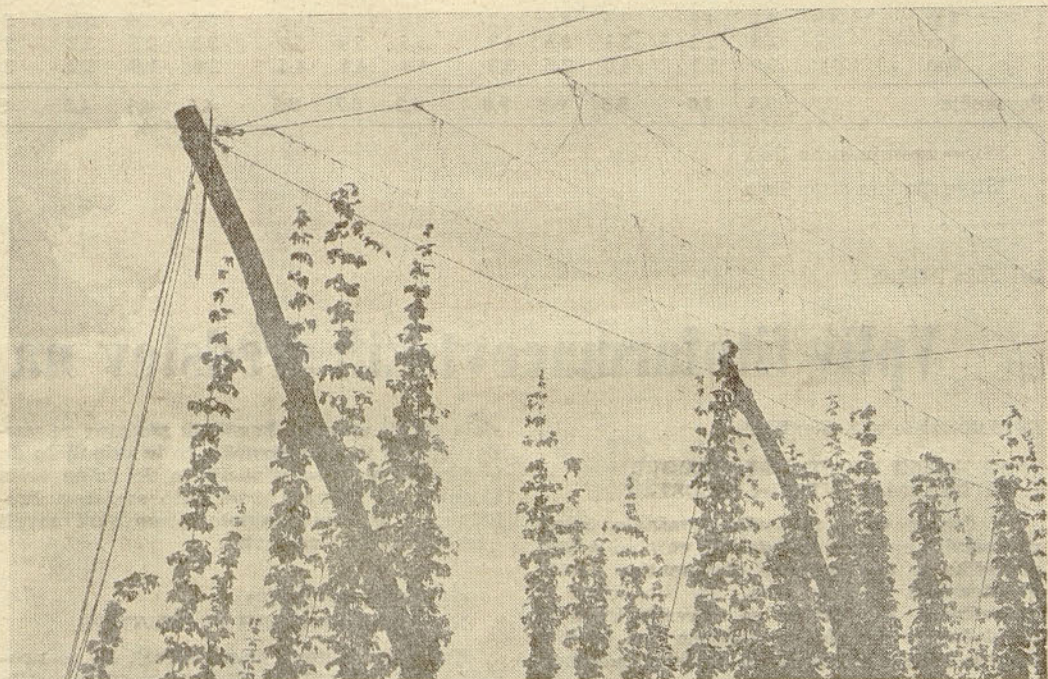
Kar zadeva postopke moramo ugotoviti naslednje: V želji, da bi ugotovili, če lahko s povečano zamenjavo zraka v delovnem prostoru izboljšamo kvaliteto pršenja smo skušali povečati zamenjavo z zmanjšano hitrostjo, namesto, da bi to dosegli bodisi z zmanjšanjem delovnega prostora, ali pa z uporabo atomizerja z manjšo kapaciteto za zrak. Da se ne bi povečala količina škropiva, smo morali spremeniti šobno shemo, na ta način pa smo bistveno spremenili

velikost kapljic. Tako smo, čeprav nehoti ugotovili, da je velikost kapljic odločilnega pomena za kvaliteto tretiranja.

2. METODIKA

Poizkus smo izvedli v srednje bujnem hmeljišču, na sorti atlas v Gotovljah. Razdalja sajenja: $2,4 \times 1,3$ m; višina žičnice 6 m. Pršili smo s pršilnikom Meyers Tajfun s kapaciteto 120.000 m^3 zraka/h. Ostali podatki:

	2.500 l/ha $f = 1,3$	500 l/ha $f = 1,3$	500 l/ha $f = 0,73$
Q = poraba škropiva v l/ha	2.500	500	500
v = hitrost km/h	3,1	3,1	1,75
r = delovna širina v m	7,2	7,2	7,2
d = delovna višina v m	6	6	6
f = faktor odstopanja od popolne zamenjave zraka	1,3	1,3	0,73
pritisk v atm	20	12	16
poraba škropiva l/min	93	18,6	10,5
šobna shema	A ₁ A ₄ A ₇ D ₄ D ₄ A ₇ dva venca	A ₃ A ₃ A ₃ A ₂ A ₃ en venec	A ₂ A ₂ D ₃ D ₃ A ₂ en venec

Hmelj je zaradi vročin v maju, suhega junija in julija prezgodaj prenehal rasti in začel cveteti. Rastline mnogokje niso dosegle vrha. Na mnogih njivah so takšnemu izgledu rastlin pripomogle uši in rdeči pajek. Oba škodljivca sta letos povzročila veliko škodo

Foto: M. Žolnir

Razdelitev škropiva v odstotkih po višini rastline je za uporabljene šobne sheme naslednja:

A ₄ A ₄ A ₇ D ₄ D ₄ A ₇ p = 20 atm			%
dva venca	2,5	10	10,9
	2,5	10	10,9
	4	16	17,4
	5	20	21,7
	5	20	21,7
	4	16	17,4
	23	92	100

A ₃ A ₃ D ₃ D ₂ A ₃ p = 16 atm			%
en venec	1,45	2,9	15,8
	1,45	2,9	15,8
	2,9	5,8	31,7
	1,9	3,8	20,8
	1,45	2,9	15,9
	9,15	18,3	100

A ₂ A ₂ A ₃ A ₃ A ₂ p = 12 atm			%
en venec	0,85	1,7	16,2
	0,85	1,7	16,2
	1,35	2,7	25,7
	1,35	2,7	25,7
	0,85	1,1	16,2
	5,25	10,5	100

Škropili smo 2. in 3. septembra v oblačnem in mirnem vremenu s bakrovim hidroksidom (cuprablau Z) in sicer 2,7 kg Cu/ha. Kombinacije v veliki zračni vlagi smo škropili med 6. in 9. uro zjutraj. Kombinacije v nižji zračni vlagi pa od 12. do 14. ure. Za vsako kombinacijo smo škropili po osem vrst; vzorce za ocenjevanje smo jemali iz srednjih dveh vrst. V vsaki kombinaciji smo izbrali po šest rastlin, na katerih listje smo na zgornjo in spodnjo stran pritrdili 20 cm² velike lističe (4 × 5 cm) iz kromatografskega papirja (izpranega s kislino), ki hitro vpija tekočino. Na vsako rastlino smo na dolžinski meter dali po 10 lističev na zgor-

njo in po 10 lističev na spodnjo stran lista. Torej 120 lističev na rastlino.

Po škropljenju smo lističe sneli in jih sukcesivno analizirali. 20 cm² papirčke smo dali v 0,05 molarno natrijevo etilen-diamin-tetraocetno kislino in tako osvobodili vse kovinske ione. S pomočjo plamenske absorpcijske spektroskopije smo ugotovili količino bakra (relativna napaka ne presega ± 3 %) in jo izražali v μ na cm².

3. REZULTATI

Rezultati so razvidni iz razpredelnice 1 in grafikonov 1—5.

4. DISKUSIJA

Kvantitativna analiza bakra na tretiranih kromatografskih lističih nam je pokazala naslednje:

Količina bakra na posameznih lističih je izredno različna, giblje se od 0,09 μ/cm² do 52 μ/cm². Povprečna količina bakra na cm² pri vseh meritvah (prek 4.000) je 4,7 μ na cm². Povprečna količina bakra na treh najbolje tretiranih metrih rastline (prvi, drugi, tretji meter) je 6,3 μ na cm². Prvi in peti meter pa dobita le 52 % te količine (3,3 μ/cm²), 6 m pa le 36 % (2,3 μ/cm²). Zgornja stran lista dobi povprečno nekoliko več sredstva kot spodnja stran vendar razlike niso signifikantne. Večja razlika je bila le pri škropljenju z normalno količino vode pri 60 % zračni vlagi.

Analize tretiranih lističev so pokazale, da je prvi meter in vrhovi rastlin v primerjavi s srednjim delom slabo tretirani, kar je posebno zaskrbljujoče na vrhovih, kar praksa nenehno potrjuje. Potrebno bi bilo preizkusiti, če se s preureditvijo šobne sheme da izboljšati razporeditev škropiva na vrhu žičnice.

Meritve količine bakra na lističih so pokazale pričakovane razlike med različnimi tretiranj. Pri 60 % zračni vlagi smo pri pršenju z normalno količino vode in 73 % več sredstva kot pri pršenju s 5 krat zmanjšano količino vo-

de z izredno majhnimi šobami kar je še nadalje zmanjšalo velikost kapljic, ki je pri pršenju že itok manjša. Tudi zelo ugodna zamenjava zraka ni mogla popraviti negativen vpliv predrobnih kapljic. Posebno kritični so bili prvi, drugi in šesti meter.

Če upoštevamo, da pride na rastlino največ 30 % sredstva in če predpostavljamo, da je pršenje z normalno količino vode optimalno, bi ugotovili na rastlinah od 7,5 kg pripravka na osnovi bakrovega oksida, ki ga imamo v škropivu za tretiranje 1 hektarja pri najboljšem postopku le 2,1 kg, pri najslabšem pa samo 0,7 kg.

Ugotavljanje razporeditve sredstva po listju je pokazalo, da je tretiranje pri veliki zračni vlagi bistveno boljše, kar zadeva kvaliteto razporeditve kot pri nižji zračni vlagi. Količinsko ugotavljanje bakra na tretiranih lističih je potrdilo rezultate vizuelnega ugotavljanja kvalitete razporeditve pesticida za pršenje za zmanjšano količino vode (500 l vode/ha). Pri obeh kombinacijah z zmanjšano količino vode se je nanos sredstva pri tretiranju v večji zračni vlagi bistveno povečal, in sicer za 44 % oziroma za 76 % pri pršenju z dodatno zmanjšanimi kapljicami.

Pri pršenju z normalno količino vode (2.500 l/ha) pa smo nanесли na rastlino manj pesticida, če smo tretirali pri veliki zračni vlagi (95 %) kot pri nižji zračni vlagi (60 %). Karže, da je močna rosa na listih povzročila, da je škropivo oteklo z rastline. Razporeditev škropiva po rastlini pa je bila zelo dobra. Količina bakra na lističih je bila za 54 % manjša kot pri pršenju pri 60 % zračni vlagi na suho listje.

Močan vpliv na kvantiteto nanosa pesticida ima velikost kapljic. Kljub popolni zamenjavi zraka v delovnem prostoru (f = 0,73) in majhni hitrosti traktorja (1,73 km/h) je bilo na testnih lističih ugotovljeno skoraj 50 % manj pesticida, če smo zaradi zmanjšanja pretoka uporabili šobno shemo z manjšimi odprtini, ki dajejo manjše kapljice.

Razpredelnica 1

RAZPOREDITEV PESTICIDA PO HMELJU PRI RAZLIČNIH POSTOPKIH TRETIRANJA

Izraženo v u/cm²

Tretiranje	2500 l; f = 1,3						500 l; f = 1,3						500 l; f = 0,73					
	95 %			60 %			95 %			60 %			95 %			60 %		
Stran lista	ZSL	SSL	Pov.	ZSL	SSL	Pov.	ZSL	SSL	Pov.	ZSL	SSL	Pov.	ZSL	SSL	Pov.	ZSL	SSL	Pov.
Višina: 1 m	3,3	2,8	3,0	7,0	5,8	6,4	3,7	2,2	2,9	3,0	3,1	3,1	4,1	3,4	3,8	1,3	0,5	0,9
2 m	5,7	5,5	5,6	12,3	11,4	11,9	5,0	4,7	5,0	6,3	4,6	5,7	5,4	5,6	5,5	1,3	1,5	1,4
3 m	4,7	5,5	5,1	13,0	10,5	11,7	8,2	10,4	9,3	7,4	6,5	7,2	5,6	5,2	5,4	2,8	2,8	2,8
4 m	4,9	4,1	4,5	9,9	6,5	8,2	9,8	12,9	11,3	5,6	5,6	5,6	3,6	4,2	3,9	3,4	3,6	3,5
5 m	2,7	2,3	2,5	5,1	3,5	4,3	5,5	5,9	5,7	3,8	2,7	3,2	2,6	1,9	2,3	2,3	2,5	2,4
6 m	1,2	0,9	1,1	4,0	2,5	3,3	4,8	4,1	4,5	2,6	1,8	2,2	3,2	0,9	2,4	1,5	1,3	1,4
Povprečje	3,7	3,5	3,6	8,5	6,2	7,6	6,2	6,7	6,5	4,9	4,1	4,5	3,9	3,5	3,7	2,1	2,0	2,1

ZSL = zgornja stran lista

SSL = spodnja stran lista

Dr. Jože Maček

UDK 632.950

Vpliv fitofarmaceutskih sredstev na naravo in hrano

(Nadaljevanje s 3. številke)

PROBLEMI Z OSTANKI (REZIDUI) FITOFARMACEVTSKIH SREDSTEV

Vedno znova se postavlja vprašanje, če ne predstavlja uporaba sredstev za varstvo rastlin preveliko in neodgovorno obremenitev okolja in nevarnost za potrošnike. To vprašanje je upravičeno, nikakor pa ne nekvalificirano in posplošujoče pisanje po katerem naj bi bilo varstvo rastlin s kemičnimi sredstvi med največjimi civilizacijskimi zli sedanjega časa. Že zdavnaj pred nastankom sedanjega varstva okolja so na področju varstva rastlin mislili na ustrezne ukrepe za varovanje okolja in je ustrezna problematika bila urejevana z zakonskimi predpisi. Upravičeno pa se je v zadnjih letih naša zavest za nevarnosti, ki bi lahko na-

stale zaradi uporabe kemičnih sredstev za varstvo rastlin znatno izostrila, to je pripeljalo do kritičnega pretresa situacije in do dolge vrste ukrepov pri uporabi omenjenih sredstev. Probleme, ki pri tem nastajajo, bomo obravnavali v nekaj manjših zaglavjih.

OSTANKI (REZIDUI) NA PREHRAMBENIH PROIZVODIH

Kot prva zahteva mora veljati, da po uporabi kakršnegakoli sredstva za varstvo rastlin ne smejo ostati na rastlinah, pridelkih, živilih ali krmilih toksikološko pomisleka vredne količine ostankov ali reziduov uporabljenega sredstva.

Med fitofarmaceutskimi sredstvi imajo številni insekticidi visoko akutno toksičnost, tj.

že zelo majhne količine (doze) lahko pri enkratnem vnosu v organizem povzročijo hude poškodbe. To akutno toksičnost aktivnih snovi označujemo z vrednostmi LD-50 v miligramih na kg telesne teže. LD (letalna — smrtna doza) 50 je tista količina snovi, ki po enkratnem vnosu skozi usta povzroči smrt 50 % testnih organizmov; v ta namen uporabljajo večinoma podgane. Kot je podrobneje razvidno v prikazu fitofarmaceutskih sredstev pa je pri njihovem pretežnem številu, predvsem pri fungicidih in herbicidih akutna toksičnost relativno nizka. Opozorilo: nizke LD-50 vrednosti pomenijo hudo, visoke LD-50 vrednosti pa nizko akutno toksičnost.

Za presojo tistih ostankov, ki bi jih lahko sprejemali s hrano dnevno v majhnih količi-

nah, je pomembnejša kronična toksičnost. Ta pojem pomeni strupenost neke snovi, ki jo sprejema vase skozi daljše obdobje. Razumljivo je, da je kronično toksičnost veliko težje ugotavljati. Poskusi tečejo navadno najmanj dve leti z najmanj dvema živalskimi vrstami (večinoma podganami in psi). Presoja kroničnih vplivov ne zahteva le velikih izdatkov, temveč tudi velike izkušnje pri tem delu in sodelovanje med različnimi strokovnjaki, toksikologi, patologi in histologi. Pri tej presoji je nujno treba upoštevati tudi možno toksičnost razkrojnih produktov ali metabolikov kemičnega sredstva.

vrst živeža in po možnosti še prehrabene navade prebivalstva. To se naredi po naslednjem obrazcu

$$P_{ppm} = \frac{ADI \times T}{E}$$

Oznake predstavljajo:

P = najvišja dovoljena količina (permissible level) aktivne snovi kar označujemo tudi z izrazom tolerance v miligramih na kilogram žive teže človeka (ppm = pars per million = en del na en milijon delov).

T = telesna teža človeka, v povprečju se jemlje 70 kg.

njihovega spravila oz. uživanja. V tem obdobju se aktivna snov na rastlinah razgradi pod mejo, ki je določena v tolerancah.

Vedeti pa je treba, da dolžina karenčne dobe prav nič ne pove o akutni strupenosti ali siceršnji problematičnosti določenega fitofarmaceutskega sredstva. Prav nasprotno! Nekatere aktivne snovi z zelo hudo akutno toksičnostjo (npr. mevinfos) se razgradijo tako naglo, da so za njih karenčne dobe prav kratke. V kratkem času pade količina ostankov pod tolerančne vrednosti. Glede kontaminacije rastlinskih proizvodov lahko take priprave ocenimo zelo ugodno. Karenčne dobe za različne nasade ali posevke ter za različne razmere pridelovanja (na prostem ali v rastlinjaku) morajo biti navedene na originalnih zavitkih vsakega sredstva. Prav tako mora biti zaznamovana uvrstitev v razred strupenosti glede na akutno toksičnost. V I. razred so uvrščena najbolj, v II. srednje, v III. razred najmanj strupena sredstva. Ta uvrstitev v strupenostne razrede naj pripomore, da se uporabniki pri delu s sredstvi vedo ravnati.

Karenčne dobe in tolerance se spreminjajo v skladu z dognanji. Predstavljajo pa v skladu s stanjem vednosti in znanosti ob določenem času, maksimalno možno varnost za potrošnike. Karenčne dobe se da v normalnih razmerah prav dobro upoštevati.

Tolerančne vrednosti so določene na podlagi podatkov za toksičnost. Zato zaradi enkratne njihove prekoračitve ali enkratnega ali celo večkratnega uživanja takih hranil človek še ne bi bil v akutni nevarnosti za svoje življenje. Tolerance predstavljajo juridični prag, ki ga pridelovalci ne smejo prekoračiti. Njihova prekoračitve pa zaradi visokih varnostnih faktorjev še zdaleč ne pomeni nevarnosti za ljudsko zdravje.

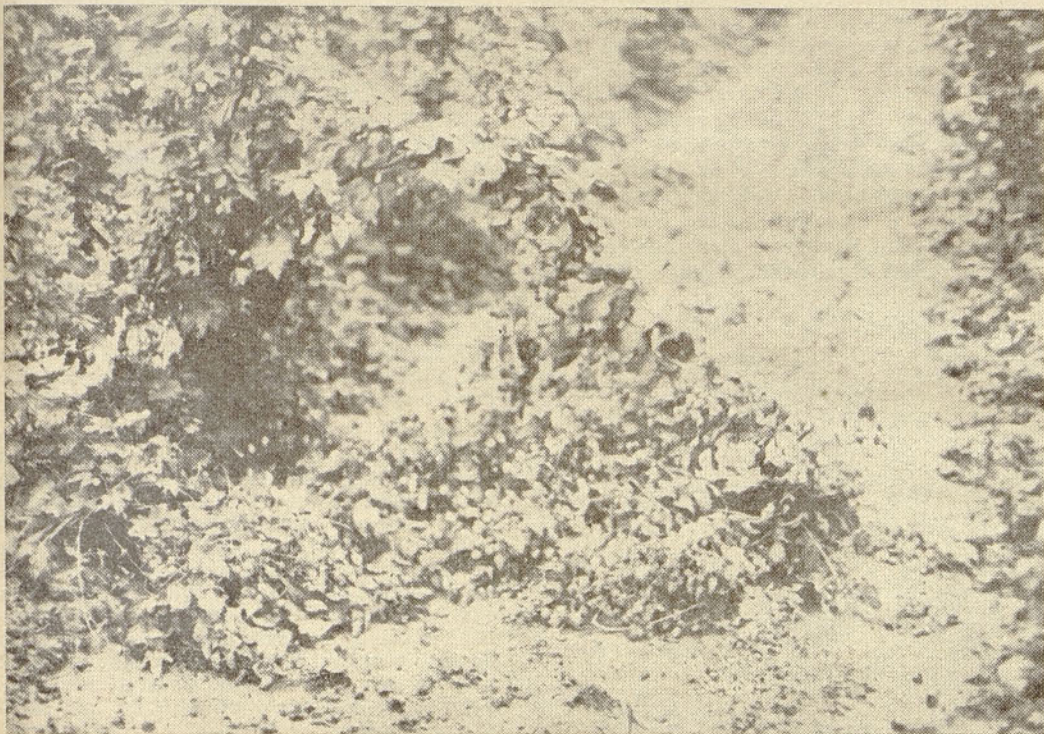
Da bi si dosedanje razlago nekoliko ponazorili, naj omenim naslednji primer: Ostanke parationa, ki je, kot je znano, hud strup, znašajo neposredno po škropljenju jablan 1 ppm. Če bi se s tako škropljenimi jabolki hotel človek, ki tehta 60 kg, smrtno zastrupiti, bi jih moral neposredno po škropljenju pojesti 180—300 kg, da bi sprejel vase akutno smrtno dozo parationa, ki znaša 3—5 mg/kg telesne teže. Vidimo torej, da je tudi v primeru zelo strupene aktivne snovi nevarnost od uživanja škropljenih plodov zelo majhna.

Da bi se izognili še tako skrajnim situacijam s kar se da visokim varnostnim faktorjem, moramo z upoštevanjem karenčnih dob skrbeti, da tolerance nikoli ne bodo prekoračene. Potrebna je stalna kontrola vzorcev na vsebnost ostankov fitofarmaceutskih sredstev, da bi ob prekoračitvah lahko ukrepali proti storilcem. Podatki o omenjenih preiskavah vzorca iz več dežel kažejo, da je velik del sploh brez ostankov, le neznaten del pa prekoračuje tolerance.

MOŽNOST KOPICENJA (AKUMULACIJE) OSTANKOV V TLEH

Obnavljati moramo še en vidik kontaminacije s fitofarmaceutskimi sredstvi in sicer njihovo kopičenje v tleh. Za to pridejo v poštev le tiste aktivne snovi, ki se počasi razgrajujejo in jih zato označujemo z izrazom perzistentna sredstva. V tleh, ki so večkrat tretirana, ne sme priti do nakopičenja perzistentnih sredstev, da bi se izognili nevarnostim poškodb na posevkih, ki bodo sledili, da jih gojene rastline ne bi sprejemale vase in ne bi prišlo do nakopičenja v tistih delih rastlin, ki jih uživamo in da bi torej bilo preprečeno sprejemanje ostankov s hrano (krmo) vred v človeka ali domače živali.

Ta nevarnost je obstajala posebej pri nekaterih insekticidih na podlagi kloriranih ogljikovodikov. Predvsem za DDT je bilo po večletni intenzivni rabi dokazano njegovo nakopičenje v tleh. Tako so ugotovili v ZDA, kjer je bila uporaba občasno nekolikokrat višja kot v Evropi, pri 15.000 analizah tal iz petih držav leta 1968 poprečne ostanki 3,3 ppm (= 3.300 ppb; ppb = pars per billion = en del na eno milijardo). V sadovnjakih so znašale te vrednote 31 ppm. Za primerjavo naj povemo, da so lani znašale te vrednosti na njihovih površinah pri nas vsega 150 ppb, tj. 22 krat manj kot v ZDA. V Nemčiji so te vrednosti še nižje kot pri nas. Potemtakem lahko računamo s postopnim upadanjem kontaminacije z DDT v tleh. Pri nas se je v štirih letih zmanjšala za okoli 60 %. Raz-

Povožena rastlina hmelja na tleh — slab odnos do lastnega dela

Kot mera za kronično toksičnost se da v poskusih z živalmi pri dnevnem krmljenju ob upoštevanju stopnje rasti in reprodukcije ter dopolnilnih biokemičnih raziskav ugotoviti maksimalna netoksična količina aktivne snovi preiskovanega sredstva v mg/kg telesne teže. To količino (dozo) označujemo s strokovnim izrazom »no effect level«, torej s količino, pri kateri ni moč ugotoviti nobenih (ne pozitivnih, ne negativnih) vplivov. Pri ljudeh teh količin seveda ne moremo neposredno ugotoviti, ker se z ljudmi ne sme delati poskusov. Zato moramo sklepati iz poskusov pri živalih na razmere pri ljudeh. Čeprav se presnova (metabolizem) podgan in psov le malo razlikuje od človeške, pa so v izračune vstavili stokratni (ne stodontni) varnostni faktor. Stokratni varnostni faktor je sestavljen iz produkta dveh delnih desetkratnih varnostnih faktorjev. Prvi desetkratni varnostni faktor naj bi zagotovil varnost odraslemu človeku. Podatke dobljene pri podganah delijo z 10, pri tem predpostavljajo, kot da bi bil odrasel človek desetkrat bolj občutljiv kot podgana. Drugi desetkratni varnostni faktor pa je vgrajen zaradi predpostavke, da so dojenčki desetkrat bolj občutljivi kot odrasli ljudje. S stokratnim varnostnim faktorjem se želi doseči da ne bi zaradi ostankov fitofarmaceutskih sredstev v hrani bili prizadeti niti dojenčki, kaj šele odrasli ljudje. V nekaterih izjemnih primerih je varnostni faktor tudi le 10 ×, ali pa celo 1000 ×, na splošno pa je 100 ×.

Iz količine aktivne snovi v mg/kg žive teže deljene s 100 (kot varnostnim faktorjem) dobimo tisto količino, ki jo sme človek s hrano dnevno použiti, ne da bi bilo kakorkoli prizadeto njegovo zdravje. Strokovno se te količine imenujejo ADI-vrednosti (Acceptable Daily Intake). Da bi ocenili z vidika strupenosti še sprejemljive količine ostankov fitofarmaceutskih sredstev v hrani, pa moramo upoštevati še poprečno dnevno potrošnjo določenih

E = povprečna dnevna poraba določenega prehrabnega proizvoda (0,4 kg), ki lahko vsebuje ostanke obravnavane aktivne snovi.

ADI = sprejemljiva najvišja količina (Acceptable Daily Intake) obravnavane aktivne snovi v mg/kg telesne teže na dan.

Gornji obrazec vsebuje nekatere ocene. Telesno težo človeka se računa s 70 kg, čeprav so otroci (večinoma) in ženske (pogosto) precej lažje. Prav tako je s 40 dkg ocenjena dnevna poraba kakega hranila, ki bi lahko vsebovalo ostanke fitofarmaceutskega sredstva, dejansko previsoka, še zlasti, če upoštevamo, da je mišljeno kot bi jo človek užival vse življenje. Vidimo torej, da je tudi v teh ocenah dodatno vgrajen tehten varnostni faktor. Tolerance vsebujejo torej skupno zelo visok varnostni faktor, čeprav je uradno upoštevan le stokratni. Dodatno pa pride še tole: le zelo majhno število toleranc, ki so predpisane s posebno uredbo, je izračunano na podlagi gornjega obrazca. Praviloma se tolerance določijo daleč pod vrednostmi, ki bi bile toksikološko dopustne. Dovoljujejo oz. tolerirajo se le tiste količine ostankov, ki se jim pri strokovno ustrezni uporabi in smotrni kmetijski praksi ne moremo izogniti.

Za uporabnike fitofarmaceutskih sredstev tolerance niso uporabno vodilo za ravnanje v neposredni praksi. Raziskave, ki so potrebne za določitev toleranc ne opravljajo niti vse sorazmerno razvite države na svetu, kaj šele, da bi to zmogli pridelovalci v eni pokrajini ali kako poslovno združenje. Za uporabnike kemičnih sredstev za varstvo rastlin je na voljo posebno vodilo, ki omogoča dovolj dobro presajo o možni kontaminaciji njihovih pridelkov z ostanki. To so takomenovane karenčne ali čakalne ali varnostne dobe, ki so omenjene v pregledu fitofarmaceutskih sredstev. Karenčna doba je časovno obdobje, ki mora preteči od zadnjega škropljenja (pršenja, prašenja ipd.) rastlin do

graditev perzistentnih fitofarmaceutskih sredstev opravijo v tleh specializirane skupine mikroorganizmov. Pripomore pa k izginotju iz tal tudi skromno izpiranje in izhlapevanje.

Hitrost upadanja ostankov v tleh je zelo različna glede na talne in klimatske razmere. Hitrost razkroja označujemo z razpolovnimi dobami, podobno kot pri radioaktivnih izotopih. Za primer navajamo razpolovne dobe za nekaj sredstev:

aldrin 3—8 mesecev,
heptaklor 8—10 mesecev,
lindan 12—20 mesecev,
DDT približno 30 mesecev.

Tudi pri nekaterih herbicidih, posebno iz skupin triazinskih in sečninskih derivatov moramo računati z razpolovnimi dobami 6 in več mesecev, tako da pri uporabi velikih odmerkov lahko pride do nevšečnosti s kolobarjem.

Ne le dolga perzistenca nekaterih kloriranih ogljikovodikov v tleh je povzročila prepoved insekticidov na njihovi podlagi pred nekaj leti. Bistven razlog je tudi v tem, da te snovi korenovke zelo intenzivno sprejemajo iz tal. To velja posebno za koblunice, predvsem za korenje. Klorirani ogljikovodiki so praktično v vodi netopni, pač pa so topni v maščobah. Ker pa koblunice vsebujejo v korenih veliko eteričnih

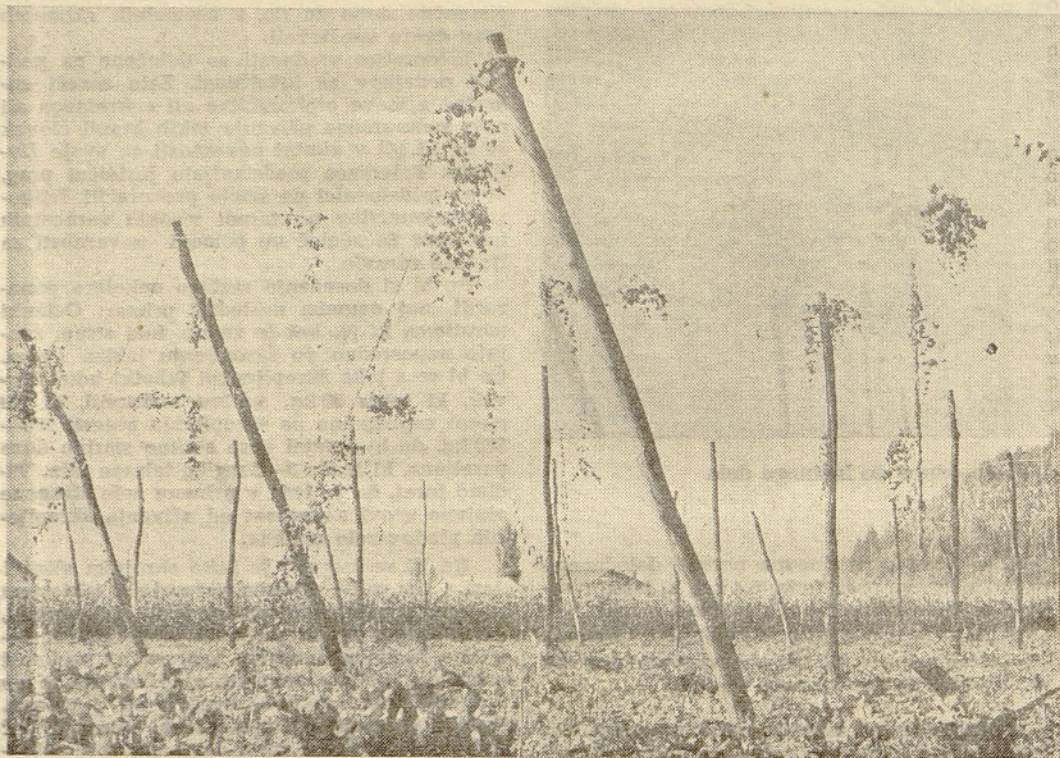
širjenja se vedno znova navaja DDT, ki so ga ugotovili v morskih živalih, v pingvinih na Antarktiki in v telesni maščobi Eskimov na Aljaski. Zanesljivost takih dokazov ni odvisna le od meje zajemanja najmanjših količin ostankov, temveč tudi od specifičnosti uporabljene analitiške metode. Prav pri DDT so se pri starejših raziskavah najbrž prikradle napake zaradi analitiške zamenjave s kemično zelo podobnimi polikloriranimi bifenili, ki se v velikem obsegu uporabljajo za ladijske lake, v izolacijski tehniki, v vojne namene in podobno. Načelno pa je širjenje perzistentnih fitofarmaceutskih sredstev mogoče tudi na velika območja zaradi kodelacije z vodo, sesedanja s padavinami ali s prašnimi delci in transportom po zraku, rekah, morjih, morskih tokovih ter z morskimi živalmi. S takim širjenjem pa se dosežejo le skrajno majhne koncentracije ostankov v zemlji in vodi. Pravzaprav bi jih lahko zanemarili, če ne bi zaradi kemičnih lastnosti nekaterih perzistentnih sredstev bil možen njihov sprejem in nakopičenje v rastlinah in živalskih organizmih ter človeku. To nakopičenje prek »prehrambene verige« imenujemo »biološko razmnožitev«. Največkrat so omenjen pojav opazovali pri vodnih živalih. V vodnem planktonu (algah in drugih vodnih organizmih, ki jih v vodni kap-

pa bi povzročilo upadanje njihovega števila. Vendar omenjen pojav ni dokazan z zadostno zanesljivostjo. Zastrupitve prosto živeče divjadi se lahko izvrše tudi z neperzistentnimi fitofarmaceutskimi pripravki, vendar se je to doslej dalo dokazati le v izjemnih primerih. Večinoma so posledica nestrokovne uporabe. Ugotovitev, da lahko prek prehrabene verige predvsem z živila živalskega izvora, pride do nakopičenja kloriranih ogljikovodikov, zlasti DDT, v telesni masti ljudi, je privedla do prepovedi pripravkov na podlagi omenjenih aktivnih snovi. Vendar je izrecno treba poudariti, da dosedaj ni znan niti en sam primer, kjer bi zaradi nakopičenja DDT v telesnih maščobah, zaradi sprejemanja s hrano, kak človek utrpel škodo na svojem zdravju. Tudi po večletnih poskusih ko so prostovoljci dnevno uživali do 200 krat večje količine kot bi jih glede na tolerance smeli, se ni dalo ugotoviti nobenih objektivnih niti subjektivnih škod.

Kljub temu pa se ne da povsem izključiti nevarnost, da bi med boleznijo ali pri pospešenem izkoriščanju telesnih maščob ne prišlo do zdravstvenih nevšečnosti zaradi sproščanja prej nakopičenih nerealnih snovi ali njihovih metabolitov.

Nikakršna zveza pa se doslej ni dala dokazati med uporabo fitofarmaceutskih sredstev in obolenji od raka pri človeku. Prav nasprotno, od leta 1945 se opaža pojevanje smrtnosti zaradi želodčnega raka pač pa neprestano naraščanje pljučnega raka. To najbrž ne more biti v zvezi z uporabo fitofarmaceutskih sredstev.

Kljub številnim realističnim prikazom tega problema, se le počasi prebija spoznanje, da so druga civilizacijska zla mnogo pomembnejša kot uporaba fitofarmaceutskih sredstev in z njo povezana problematika kontaminacije z ostanki teh sredstev v zemlji, vodi, zraku, rastlinah in živalih, skratka v naravi. To velja tudi za nevarnost za zdravje ljudi od fitofarmaceutskih sredstev. Kljub temu pa moramo storiti vse kar je v naših močeh, da z ustreznim upoštevanjem vseh strokovnih vidikov in predpisov o delu s kemičnimi sredstvi zmanjšamo potencialno nevarnost od njih na kar se da skromno mero.

Pogosto tarnamo, da hmelj nima vrha in da ne bo pridelka. Ko pa vrh je, marsikje ostane na žičnici

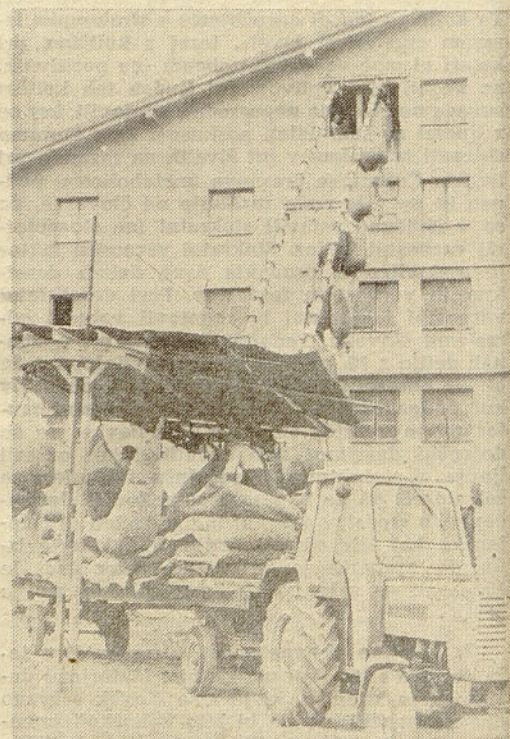
olj, se v njih topijo ostanki omenjenih sredstev in se nakopičijo v domala nespremenjeni količini. To nakopičenje je problematično, če tako korenje uporabimo za prehrano dojenčkov in majhnih otrok. Iz teh razlogov uporaba aldrina, endrina, heptaklora in toksafena v zelenjadarstvu načelno ni dopustna. Korenovke se sme na tretiranih površinah pridelovati šele po treh letih, pri toksafenu izjemno pa 18 mesecih.

NEVARNOSTI SPLOŠNE KONTAMINACIJE OKOLJA (NARAVE) Z OSTANKI SREDSTEV ZA VARSTVO RASTLIN

Fitofarmaceutska sredstva uporabljajo že skoraj po vsem svetu. Z intenziviranjem pridelovanja njihova uporaba čedalje bolj raste. Razumljivo je, da se zato zlasti pri mestnem prebivalstvu (ki pa ga je čedalje več) pojavlja strah, da bomo z omenjenimi sredstvi naravo zastrupili. Že v prejšnjih zaglavjih smo nakazali, da je pri tem potrebno kritično in diferencirano presojanje.

Le malo v varstvu rastlin in na področju ljudske higijene uporabljenih sredstev je tako perzistentnih, da bi se brez biološkega ali kemičnega razkroja širila na večja prostranstva ali celo po vsem svetu. Kot primer za to vrsto

ljici sploh ne vidimo), se lahko nakopičijo majhne količine kloriranih ogljikovodikov. Plankton uživajo kot hrano školjke in ribe, ki zopet služijo za hrano večjim ribam in potapljaškim pticam. Kot klasičen primer za zgoraj opisan pojav velja tretiranje jezera Clear Lake v Kaliforniji v letih 1949, 1954 in 1957 z DDD — DDT podobno snovjo — proti komarjem. V vodi je bila ugotovljena koncentracija 0,02 ppm. Leto pozneje so v planktonu ugotovili 5—10 ppm v telesni masti od planktona živelihih ptic 40 do 2.500 ppm. To je povzročilo zelo visoko smrtnost potapljaških ptic. V njihovi telesni maščobi so ugotovili maksimalno 1.600 ppm DDD. Posebej v stoječih vodah lahko pojav kopičenja perzistentnih sredstev povzroči kar resne posledice. Pa tudi sprejemanje insekticidov iz tal lahko povzroči nakopičenje prek prehrabene verige. Po intenzivnem zatiranju hroščev zalubnikov z DDT na brestih v parkih so ugotovili nakopičenje te aktivne snovi v deževnikih. Z deževniki se hranijo drozgi — selci. Po zaužitju deževnikov z obilo ostankov aktivne snovi so ugotovili povečanje smrtnosti teh ptic. Pri nekaterih pticah roparicah naj bi po uživanju plena, ki je vseboval ostanke kloriranih ogljikovodikov, imela izležena jajca tanjšo lupino. Zato naj bi se izleglo manj mladičev, to

Transport hmelja še marsikje ni zadovoljivo rešen. Neskončna veriga za transport vreč v Vrbju deluje kar dobro